

Att läsa bokstaven **röd**

Mod och metod
Kreativa berättarstunder

Elisabeth Regina Norberg

ATT LÄSA BOKSTAVEN RÖD

© 2019 Elisabeth Regina Norberg,
Regionbibliotek Region Jönköpings län

TEXT OCH BILD Elisabeth Regina Norberg,
Berättardags i Vätterbygden

GRAFISK FORM Maja Sjöberg

REDIGERING OCH SPRÅKBEARBETNING
Ulrika Gotthardsson, Uttryckeriet

TRYCK Åbergs tryckeri, Tomelilla

Boken finns tillgänglig digitalt på
www.utveckling.rjl.se

kontraster
känslor
bilder
böcker
språk
människor

THE FARMER AND THE CLOWN
LIFE IN THE COUNTRY

R E S A N

HALET

Högubben

Raymond Briggs

SISSKA JULSÄGAN I NYULÖGAVA

BJÖRN WAHLSTRÖM

Silent Books i världen och i Jönköpings län

Det startade som ett projekt på den italienska ön Lampedusa 2012. Volontärer och bibliotekarier från hela världen mötte de många flyktingar som kommit över Medelhavet. De såg hur textlösa bilderböcker kunde förena människor oavsett språk och härkomst.

Initiativtagare var IBBY – International Board on Books for Young People – som arbetar för att låta barnböcker bygga broar mellan människor och länder. Hösten 2015 startade IBBY Sverige en svensk variant i flera kommuner.

Silent Books i Jönköpings län tog sin början under hösten 2016 som delprojekt i ett större integrationsprojekt i samarbete mellan Regionbibliotek Region Jönköpings län och länets folkbibliotek. Projektets målgrupp var föräldrar och barn i åldrar från sex månader till nio år. Vi startade i följande frågor:

Hur når vi ut till projektets målgrupp?

Hur kan böckerna presenteras på ett fångslande sätt?

I mötet med nyanlända barn och föräldrar ville vi med de textlösa bilderböckerna lägga en god grund för barnens språkutveckling och samtidigt visa på betydelsen av vuxna som läsande förebilder.

Vår projektledare och professionella berättarkonstnär, Elisabeth Regina Norberg, var den som mötte barn och föräldrar i tre av länets kommuner. Erfarenheterna, både från detta projekt och från projektledarens tidigare arbete med kreativa uttrycksätt i sin profession, ledde till följande slutsats:

Vi når vår målgrupp och fångar intresset genom att känna in och vara närvarande i nuet.

Slutsatsen i första delen samt uppdraget i Regional biblioteksplan 2018–2020 ledde oss vidare till fortsättningen. En självklar grund blev den gemensamma läsfrämjandeplan som regionbiblioteket och länets folkbibliotek hade antagit. Tillsammans med Elisabeth formulerade vi nya planer med fokus på professionsutveckling och samverkan med lokala aktörer. Vår tanke var att de medverkande bibliotekarierna skulle använda Silent Books och prova ett reflekterande arbetssätt för att nå särskilda målgrupper i det läsfrämjande arbetet.

Fortsättningen av Silent Books var nu given.

Under två terminer, en höst och en vår, har vi fått följa de engagerade bibliotekarier som haft modet att kasta sig ut i det okända, förlita sig till sina inre drivkrafter och just känna in och vara närvarande i nuet. Vid deras sida har Elisabeth varit den trygga coachen som har lyssnat och lotsat.

Bibliotekarierna har lärt känna nya målgrupper och tillsammans med dem trampat nya stigar. Vi har sett bibliotekarierna växa i sin profession genom att de så frikostigt har delat med sig av sina inre tankar och känslor.

När olika professioner använder Silent Books i mötet med andra människor finns en möjlighet att släppa spänningar kring prestation, kompetenser och erfarenhet. Alla kan mötas i det som förenar och får oss att växa. Tillsammans kan vi hitta ett språk. Oavsett i vilken form språket förmedlas är det gemensamt och därmed avgörande för att förena oss människor.

Regionbibliotek Region Jönköpings län initierade projektet Silent Books, men likt språket och människors lust att dela berättelser rymmer Silent Books krafter som tar oss vidare och framåt.

Katinka Borg, regionbibliotekschef
Johanna Billvén och Annhild Ottosson, utvecklare
Regionbibliotek Region Jönköpings län

Berättelsen om ett projekt

En ruggig höstdag låg jag helt utslagen och förkyld på soffan, utan någon som helst möjlighet att undvika kroppens skriande behov av stillhet. Vilan var nödvändig och kroppens absoluta prioritering, men jag tyckte det var trist. Lite irriterande var det att inga fler avsnitt fanns att titta på i min favoritserie på Netflix. Med värkande huvud hade jag heller ingen lust att läsa eller lyssna på musik.

I tystnaden kom tankar på arbetet som projektledare för Silent Books. Naturligtvis fanns det en del att tänka på kring det som just då pågick. Och i den stunden – förkyld, trött och uttråkad – började ett litet tankefrö gro inombords. Jag började känna en önskan om att få berätta vad vi gjort, upplevt och utforskat i projektet.

Silent Books är ett fantastiskt äventyr fyllt av lärdom, galen lek och ögonblick då allt känns helt fel. Vi har lärt oss mycket av felstegen och dessa erfarenheter har visat vägen framåt.

När vi tillsammans öppnar textlösa böcker uppstår stunder av närvaro och lycka – en känsla av att det inte finns några pekpinnar. Genom hela projektet har jag valt perspektivet att alla kan läsa. Med denna utgångspunkt har jag fantiserat och hittat nya vägar i sättet att arbeta. Uppgiften och utmaningen är att locka fram det unika i varje läsare, eftersom läsandet av en bok utan text har ett gränslöst budskap.

Ett försök att med ord beskriva viktiga ingredienser i en kreativ berättarstund kan vara uppmärksamhet, lyssnande, utrymme, närvaro och tillit. Men alla dessa beskrivande ord blir tomma om inte kärleksfull lek fyller dem med liv.

Genom kreativitet i det utforskade ögonblicket kan berättandet förmedla hoppfullhet och glädje. Börjar vi dessutom läsa böckernas bilder med alla våra sinnen uppstår en känsla av rikedom och tacksamhet över att ha en hel kropp att läsa med. När vi läser på många olika sätt kan vi naturligt rasera språkbarriärer. Dörrar och möjligheter till mångfacetterad kommunikation öppnas då på vid gavel.

Konsten att berätta och leda en berättarstund är som att måla en tavla där dina och deltagarnas känslor ligger på färgpaletten, klara att användas. I kapitlet Mod bjuder jag in dig att utforska ditt personliga penseldrag – när du börjar skapa tillsammans med en grupp är det du som håller i penseln.

Intentionen med berättelsen om projektet är att inspirera till andra arbetssätt eller att åtminstone få kittla nyfikenheten hos dig som delar min passion för bilder, böcker och berättande. Kreativ berättarkonst är kanalen till andra världar där allt är möjligt. Tar vi den möjligheten till oss har vi dessutom en chans att utveckla och förfina vår profession.

Det är en ren glädje att arbeta med Silent Books. Jag ser böckernas bilder som språngbräddor där lust och nyfikenhet motiverar till ytterligare språk- och läsförståelse.

Att läsa bokstaven röd är en kärleksförklaring till varje människas unika perspektiv. Den är också en hyllning till kreativ gemenskap där fred mellan människor uppstår.

Tack alla som deltagit, deltar eller i framtiden kommer att lära känna de textlösa böcker vi kallar Silent Books. Mer finns att upptäcka – äventyret har bara börjat.

Välkommen in i en annan värld!

Elisabeth Regina Norberg
Projektledare Silent Books
Regionbibliotek Region Jönköpings län

WIESNER

MR. WUFFLES!

CLARION BOOKS

THE TJONG-KHING VAR AR TARTAN?

Adventures of Polo

ION & THE MO

SAMSAM

SIMON & SCHUSTER

مرأة بيكر

CLOWN

HÅLET

RAYMOND BRIGGS

SNÖGUBBEN

ANKOMSTEN

SHAUN TAN

DO? ANNIVERSARY EDITION

MARTIN HANDFORD

CANDLEWICK PRESS

Kreativt berättande

En känslöresa med struktur

Vi kan berätta en historia på oräkneliga sätt. I Silent Books är böckernas bilder utgångspunkten för berättandet – boken och bilden. Det skrivna berättandet, någon annans tolkning, har lagts åt sidan och vi blir alla berättare. Det blir en stund där bilden och vår unika förmåga att tolka det vi ser är i centrum. Rätt eller fel löses upp och vi kan börja skapa berättelser tillsammans, oavsett språk eller härkomst. Vi delar upplevelser och målar berättarkonst – en känslövärld kläs i ord.

En av berättarkonstens hemligheter är förmågan att känna sig fram, att lyssna in en grupps dynamik och anpassa berättelsen. Det innebär att böckernas bilder kan veckla ut sig helt olika beroende på gruppens sammansättning och ledarens personlighet. Strukturen finns, en början och ett slut, men däremellan kan oväntade saker hända. Allt är möjligt – även det omöjliga.

Likadant är det med en metod. Den har sin grundstruktur, men är öppen för anpassning efter ledarens och gruppens dynamik.

Vi kan med andra ord inte berätta likadant varje gång eller sitta fast i ett sätt att använda en metod. Däremot kan vi utforska *varför* vi vill göra det vi gör. Om vi vet varför och har ett klart syfte kopplat till en personlig intention, kommer vi fram till målet utan att fastna i endast ett tillvägagångssätt.

En önskan om din röst hörd

Att hitta sin egen drivkraft och kunna formulera en personlig plattform är grunden för ett kreativt förhållningssätt. Konstnärlig frihet handlar om att känna sig själv och den egna förmågan att kommunicera samt bidra med det bästa från sig själv.

Personlig;

psykologiska kvaliteter som bidrar till en individs bestående och karakteristiska mönster av känslor, tänkande och beteende. Med bestående menas att de kvaliteter personligheten har är relativt bestående över tid och i olika situationer. Med karakteristiska menas att personlighet är det som särskiljer en individ från en annan.

Plattform; av latin forma, "form"

betecknar en yta, en plats som utgör en utgångspunkt, exempelvis en perrong för på- och avstigning.

Intention; av latin intentio, "att spänna, sträcka"

betecknar inom samhällsvetenskaperna en individs förhållande till ett eget framtida beteende och antas i psykologiskt baserade teorier vara den orsaksvariabel som närmast föregår ett specifikt beteende.

Dynamik; (ytterst av grekiska dynamiko's, "kraftig, verksam", av dy'namis, "kraft, förmåga")

den del av mekaniken som beskriver kroppars rörelse under inverkan av krafter.

(Wikipedia)

Mod

Låt inte den
du tror du är stå
i vägen för den
du kan bli

Mod – att våga vara personlig

Kreativitet kan ofta börja i en skräckblandad känsla av kaos: diskussioner tar fart, idéer sprutar och alla möjliga planer läggs fram. När det är som mest fart i planeringen är det intressant att utforska vilka personliga drivkrafter och intentioner som motiverar. Dessa drivkrafter kommer att puttra på i bakgrunden och envist föra projektet framåt.

Om vi deltar i ett projekt finns en slutdestination i form av ett projektmål. Det kan bli svårare att hitta svaret på frågan om varför just *jag* vill medverka. Till skillnad från ett förklarande syfte i en projektplan är svaret på denna fråga personligt. Svaret på ditt *varför* finns inte skrivet eller formulerat någon annanstans än i dig.

Det vi vill förmedla till andra är ofta något vi själva tycker om eller vill ha mer av i vårt eget liv. Men i processen att börja bli mer personlig är det lätt att tappa både det mod och den uthållighet som krävs i sökandet efter den personliga drivkraften. När det är dags att formulera en personlig intention lockas vi gärna att ge upp, men med handledning blir resultatet ofta överraskande bra.

En personlig plattform är grunden för utveckling

I vardagstal kallar jag en personlig plattform kopplat till en intention för en *drömtråd*. Det är betydligt trevligare att fråga någon vad de drömmer om än att försöka klämma fram ett svar på ett statistiskt *varför*. När vi börjar nysta i drömtråden kan det till en början beröra drömmar och händelser i vårt privatliv. Vi börjar där, för att sedan stegvis skapa en personlig plattform kopplad till arbetslivet. Den personliga plattformen är den grund vi står på när det är dags att formulera intentionen.

När vi deltar i ett projekt är det väsentligt att koppla samman den personliga plattformen med ett projektmål. Vi behöver komma dit vi ska, men ta med oss själva och vår kompetens på resan. När vi arbetar utanför ett projekt kan vi koppla samman en personlig plattform med olika intentioner. Det i sin tur påverkar vårt förhållningssätt inför andra arbetsuppgifter positivt.

Kunskapen om hur vi kan använda vår egen plattform behöver inte innebära att vi slutar göra något – snarare ger den en fördjupning.

Intentionen utvecklar professionen

En personlig plattform följer oss genom livet. Intentioner kan däremot förändras beroende på det övergripande målet, målgruppen eller inre och yttre omständigheter. Fördelen är att när vi lärt oss fånga in det personliga, blir det ytterligare en kompetens och en tillgång.

I ett kreativt ledarskap är det viktigt att utgå från vår personlighet och formulera en intention kopplad till det vi ska arbeta med. När vi lägger det personliga åt sidan för att genomföra ett arbete blir det med tiden en viss stagnation. Kunskapen om oss själva gör att vi kan bli ännu bättre i vår yrkesroll och inspireras till nya arbetssätt, exempelvis med en redan välkänd målgrupp.

Kreativt berättande handlar om att sätta en personlig touch på en fungerande kreativ grundmetod. Med den förmågan är vi väl rustade för att skapa en tillåtande lekfull atmosfär.

Det allra mest meningsfulla – att formulera en personlig plattform

Det sägs att motivation är livets drivkraft. För mig är motivation en stark känsla som påverkar viljan att utforska, som i sin tur är nödvändig för att våga beträda okända marker. Utan motivation blir det mesta trögt och jobbigt. Om vi har formulerat vår motivation utifrån vår personliga plattform är det betydligt enklare att känna arbetsglädje och nyfikenhet. Då kan vi också förmedla kreativ glädje och entusiasm till dem vi möter.

Övning – personlig plattform

1. Försök minnas något meningsfullt du gjort nyligen. Notera att det inte behöver vara något omskakande fantastiskt – en liten stund eller ett kort ögonblick av görande i meningsfullhet är lika intressant. Därför är det bra om du hittar något du gjort de senaste veckorna.

Se situationen framför dig. Om det går lättare att se med slutna ögon föreslår jag att du blundar och ser just den situationen framför dig. Vad gjorde du?

Hämta hem känslan av meningsfullhet och försök sätta ord på varför det kändes meningsfullt. Skriv ner händelsen.

2. Ställ sedan följande frågor:

- Vad kommer det sig att just denna händelse var viktig och meningsfull för mig?
- Varför är det (svaret på föregående fråga) så viktigt för mig?

3. Upprepa frågan "Varför är ... så viktigt för mig?".

Fortsätt tills du bara har ett ord kvar. Utmaningen är att verkligen formulera vad som är viktigt. Att våga ta ut svängarna och bejaka det som känns meningsfullt. Vi kan stöta på hinder och hitta ord som verkligen inte stämmer in med vad vi känner. Fortsätt leta, gå djupare och till slut hittar du ett ord. Det kan vara ett vanligt beskrivande ord som uttrycker en känslavärld. Några exempel: Gemenskap, Närvaro, Frihet, Familj, Service, Kärlek, Glädje, Humor. Om ordet känns bra har du hittat rätt. Detta ord beskriver din personliga plattform – den värdegrund du lever utifrån.

Exempel

1. "Förra veckan gjorde jag ett besök i en blomsteraffär och hade ingen tid att passa. Jag kunde vara där så länge jag ville."

2. Vad kommer det sig att just denna händelse var viktig och meningsfull för mig?
"Jag stressar runt mycket och passar tider hela tiden, skönt att kunna slappna av."

3. Varför är att kunna slappna av så viktigt för mig?
"Jag vill kunna tänka mina egna tankar under lång tid utan att bli avbruten."

Varför är tänka egna tankar utan att bli avbruten så viktigt för mig?
"Det är stressande att hela tiden bli avbruten. Jag vill ha lugn och ro också."

Varför är lugn och ro så viktigt för mig?
"Jag tappar bort mig själv annars. Egen tid är viktigt för att jag ska må bra."

Varför är egen tid så viktigt för mig?
"Mår jag inte bra känns livet som ett fängelse. Jag behöver få känna frihet."

Varför är frihet så viktigt för mig?
– Då mår jag bra och livet känns meningsfullt.

Exemplet visar att känslor förknippade med ordet *frihet* lever i drömträden och är en del av personens värdegrund, den personliga plattformen. Därför är de betydelsefulla för motivationen och kan med framgång användas för att formulera en intention.

Att koppla den personliga plattformen till en intention

Nästa steg är att hitta intentionen. Hur formulerar vi, utifrån känslan av ordet frihet, en intention kopplad till exempelvis ett projekt?

I följande exempel utgår vi från känslan frihet som personlig plattform för att hitta en intention kopplad till projekt Silent Books:

Exempel Projekt Silent Books

Mål: Medverkande bibliotekarier ska ha lärt sig Silent Books som metod och provat ett reflekterande arbetssätt för att nå särskilda målgrupper i det läsfrämjande arbetet.

Syfte: Vi vill, med ett integrations- och/eller tillgänglighetsperspektiv, genom Silent Books ge ingång till språk och läsning för särskilda målgrupper.

Intention: Vi måste inte kunna läsa för att "läsa en bok". Jag vill att målgruppen i lugn och ro ska kunna se på bilder i böcker utan tidspress. Tillsammans ska vi ha gott om tid för att läsa böcker och berätta så som vi själva vill.

- **Vi måste inte kunna läsa för att "läsa en bok".**
Första meningen besvarar frågan varför den här personen vill delta i projektet.
- **Jag vill att målgruppen i lugn och ro ska kunna se på bilder i böcker utan tidspress.**
Tillsammans ska vi ha gott om tid för att läsa böcker och berätta så som vi själva vill.
Detta lyfter fram värdet av att kunna anpassa tidsramen för träffarna och att kunna välja en mötesplats som möjliggör personens intention.

Även om den personliga plattformen, frihet, inte finns nedskrivna i intentionen, så känns den mellan raderna – en koppling mellan personlig plattform och intention.

Intentionen ligger väl inom ramarna för projektets mål och syfte. Den blir en startpunkt för att forma tillvägagångssättet och välja metod. Ibland finns en färdig målgrupp, i andra fall kan intentionen även ligga till grund för utforskandet av nya målgrupper.

Den personliga plattformen mår väl av att uppgraderas och förstärkas inför nya arbetsuppgifter. Det är sällan den förändras helt – snarare får den en djupare och vidare förankring. Intentionen är däremot föränderlig och inför nya projekt eller delprojekt krävs genomgång för att kunna sätta riktning utifrån nytt mål och syfte.

Metoder är magiska äventyr

Jag älskar de barn vi kallar stökiga och välkomnar en blandad grupp av högljudda själar tillsammans med de blygas osäkra dramatik. Vilket tillfälle till berättande på alla nivåer! Vi kan skrika som rävar eller sakta bubbla fram tillsammans på havets botten.

I det läget spelar det ingen roll vilken metod vi lärt oss använda om vi inte arbetar känslomässigt. Det gäller att hänga med i svängarna. Gruppens rörelse blir riktningen och en våg att surfa på. Du vet vart gruppen är på väg, men resan dit kan bli hur snurrig som helst. Bara om du är säker på målet och lotsar med bestämd lekfull intention kommer ni fram helskinnade.

Oavsett vilken metod du använder rekommenderar jag alltid ett igenkännande, vilket kan innebära en likadan början och avslut varje gång. Poängen är att avslutet ska knyta ihop det vi öppnat. Gruppen blir lugnare av att känna igen sig och strukturen ger trygghet.

Jag har en önskan om att de metoder jag beskriver ska inspirera. Prova dig fram och se mina nedskrivna instruktioner som en grund att bygga vidare på. Om du testat och upptäckt att det jag föreslår inte alls fungerar, hoppas jag du skapar något eget. I så fall har mitt förslag kanske varit språngbrädan till andra idéer. Det är gott nog.

Instrumenten i berättarstunderna är till för att locka fram inre upplevelser. Jag använder aldrig inspelad musik. Varför? Då tappar jag känslan för det jag gör. Vågen stannar upp och närvaron mellan mig och deltagarna minskar. Därför rekommenderar jag dig som brukar arbeta med inspelad musik att prova utan.

De böcker vi använt i projektet finns i den litteraturlista för Silent Books som publiceras av IBBY – International Board on Books for Young People – på webbplatsen www.ibby.se.

Äventyret kan börja ...

Metod

Du är på en
säker plats när
du litar på det
som sker

Riktning och möjlighet

Jaha...så står jag här med en bra intention och en villig målgrupp.

Vad ska jag göra nu då? Vilken metod ska jag använda?

Välj ett tillvägagångssätt i samklang med vad du och deltagarna vill. Om det finns möjlighet att stämna av innan ni börjar är det att rekommendera. Ert gemensamma kreativa flöde ger sedan information om hur du kan anpassa eller förändra en grundmetod. Jag brukar rekommendera den enkla devisen att ha kul tillsammans för att kunna öppna dörrar som ingen visste fanns. Metoderna jag beskriver har ofta kommit till på det sättet.

Va? Ska jag behöva göra en intention? Ska det vara nödvändigt? Jag möter ofta olika målgrupper i mitt arbete och det brukar fungera väldigt bra. Visst finns det nya sätt att arbeta på och ständigt kommer nya metoder, men nytt är inte alltid bättre.

Visst är det härligt när saker och ting fungerar bra. Det flyter på, människor är nöjda och vi gör ett bra jobb. Tanken här är inte att ändra något som fungerar bra. Varför ska vi göra det? Nej, snarare är det att utforska där vi står och vara nyfiken. Vem vet vad som kan hända om det som fungerar bra börjar fungera ännu bättre?

Rumpäventyret – delaktighet på lika villkor

MÅLGRUPP Förskolebarn

LEDORD Fantasi. Närhet. Dynamik. Ljud. Tema. Associationer.

VERKTYG Ljudbilder från instrument. Sinnesintryck. Textilier.

Inga böcker ligger framme, de är gömda under en sittkudde. Skapa en hemlig stämning genom att smyga på tå, viska och förmedla med kroppsspråket att något märkligt ska ske. Använd instrumenten för att förmedla hemliga ljudbilder.

Vems rumpa kliar mest? Naturligtvis är det ledarens rumpa första gången. Vänta inte in en lång stund av stillhet. En stilla stund kan vara ett kort ögonblick.

Låt barnen komma närmre. Berätta tillsammans.

Luktsinnet för oss in i nästa upplevelse. Vad har vi under rumpan som luktar så? Ledarens rumpa luktar mest så där tittar vi först. En bok! Varför luktar den? Vad luktar den? Ska vi öppna boken? Vad känner vi? Vad ser vi? Ska vi börja i mitten, längst bak eller i början av boken? Hur luktar en kråka? Har giraffen en näsa?

Gör ett lekfullt avslut. Visst luktar det mindre nu? Eller kanske mer? Hemliga luktböcker?

En av anledningarna till att rumpäventyret ska genomföras i en hemlig känsla är att en del barn vill höras mycket. Tyst spänning är energi som effektivt kan samla ihop en spretig dynamisk grupp. För att det ska bli en hemlig upplevelse behöver alla vuxna i rummet viska och smyga. Alla ska sitta ned på sittkuddar och hjälpa barnen till en hemlig närvaro.

En av de väsentligaste delarna i metoden är att vi använder alla sinnesintryck. Smaka en bok? Viska en bok? Hur låter en färg? Vad händer efter den sista bilden?

Böckerna smakar, luktar, känns, hörs och syns. Det ligger dolt i bilderna och skapar världar utanför böckernas pärmar. Vi kan locka fram läsandet av dessa världar genom att använda fler sinnen än synen. När vi är trygga i sinneslekarna kan färgglada textilier skapa oväntade associationer tillsammans med böckernas bilder. I en grupp med energiska barn kan leken med olika sinnesintryck dessutom lugna deltagarna. Att blunda och lukta på ett grönt moln är mycket lugnande ...

Utmaningen är att skapa balans. Jag använder gruppens dynamik som verktyg. Bejakar och lyssnar för att sedan dra tillbaka uppmärksamheten. Känslan är en våg. Inga försök att tysta ner, utan snarare locka alla in i vårt gemensamma vilda balanserade hav. När det blir balans får alla utrymme.

Det väsentliga är att fånga stunden exakt när det händer och därefter skapa nya sinnesupplevelser. Syftet är att lekfullt föra deras skiftande sinnesupplevelser in i en bildvärld. Nyckeln är dynamik.

Variera med tema

Välj ett tema där alla i gruppen kan känna tillhörighet. Upplev temat med många sinnen innan ni tar fram böckerna. Hur känns en vind? Hur smakar en vind? Kan vi höra och se en vind?

Förslag på teman: Vatten. Vind. Djur. Mat. Dryck. Gråt. Skratt. Smuts. Glass.

Istället för att gömma boken under kudden kan vi bli fiskar och simma ut på havet (golvet) för att hämta ”rumpboken”. Barnen blir ofta mycket förvånade när boken inte ligger under sittkudden. Det finns kanske inget vatten i bokens bilder, men ett djur dricker vatten. Hur dricker djuret? Var dricker djuret? Finns det vatten någonstans gömt i boken?

Ljudbilder från instrumenten kan förstärka upplevelsen och skapa fokus. Exempelvis kan knackande claves ge ljudbilden av galopperande hovar, när stormen drar in över djurens betesmarker. Regnstaven är ett självklart val för regnet innan stormen. Först efter att ha utforskat temat med flera sinnen är det dags för en bok.

Exempel på rumpäventyr: Korsberga bibliotek i kapitlet Äventyr.

I musikleken har varje bok en sång

MÅLGRUPP Förskolebarn

LEDORD Fantasi. Följsamhet. Dynamik.

VERKTYG Instrument. Det finns många små enkla instrument som är billiga, lätta att bära med sig och ändå ger spännande ljudeffekter. Exempel på sådana är små cymbaler, claves, rytmägg, regnstav, trumma, skullror och klockor.

Introducera boken genom att barnen får knacka på bokens omslag. Leken med knackningarna kan variera, jag brukar se till att varje barn får möjlighet att välja en bok och knacka fram en sång. **Chalk** fick ofta en krokodilsång, även om djuret i boken var en dinosaurie.

Använd instrumenten för att skapa ljudbilder: Trumman kan låta som en hel flock rusande elefanter. Klockan pinglar varje gång pojken i **Pojken och huset** ser katten. Claves låter som springande fötter, och varför inte ett rytmiskt ägg i bakgrunden när det är dags att välja en ny bok att knacka på.

Ibland vill inte boken sjunga och det ger utrymme för känslor av besvikelse och skratt. Det härliga är att nästa bok kan få möjligheten att sjunga för full hals och att överraskningarna håller gruppens dynamik levande. Bristande uppmärksamhet beror ofta på att vi inte tar hjälp av dynamikens flödande kraft.

I ett dynamiskt kreativt flöde kan vi vara både högljudda och viskande. Det är roligt när det är kul, vilket motiverar barnen att stanna kvar i musikleken.

Musiksagan väcker läslust och bokintresse

MÅLGRUPP Barn 4–9 år

LEDORD Tydlighet. Tempo. Fantasi. Följsamhet. Uppmärksamhet. Dynamik.

VERKTYG Instrument.

Böckerna ligger synliga och redo. Nu ska vi framåt med fart och ha riktigt kul tillsammans. Precis som i musikleken har varje bok en sång och instrumentens ljudeffekter blir målande inslag, men i musiksagan är det ledarens roll att välja böcker. Ingen vet vilken bok som ska komma först eller hur sagan ska bli.

Eftersom det ibland kan vara trögt att starta en musiksaga är det klokt om ledaren är förberedd på att börja. När den väl satt fart brukar förslag på olika händelseförlopp regna ner. Efter varje boksång kan det vara dags för nästa bok, eller också fortsätter vi bläddra i samma bok. Musiksagan förs framåt av följsamhet, fantasi och tempo.

En tydlig ledarroll är viktig för att hålla koncentrationen i gruppen. Om det går för långsamt eller om alla förslag ska genomföras slutar det oftast med kaos. Konsten är att fånga upp det förslag som leder vidare eller själv komma med nästa idé. Ju toki-gare det blir, desto bättre blir sammanhållningen i gruppen. Böckerna blir hållplatser under musiksagan och när vi är klara ligger böckerna kvar och synliga för den som vill läsa mer.

En musiksaga ökar intresset för böcker. Om vi vill introducera en ny bok tar vi med den i nästa musiksaga – ett sätt att lekfullt öka läslusten och intresset för böcker.

Exempel på musiksaga: Öxnehaga öppna förskola i kapitlet Möten.

Vad ser jag – alla ord ska vara med

MÅLGRUPP Alla åldrar, utmärkt för en grupp med särskilda behov

LEDORD Lyhördhet. Tålmod. Fantasi. Kreativitet.

VERKTYG Skrivtavla.

Metoden har två faser: individuellt läsande och gemensamt skapande.

Ett urval böcker delas ut. Låt dem vandra runt i gruppen. Lyssna in vad som fångar varje läsares uppmärksamhet i bilderna. En stund av närvaro där vi möts människa till människa i ett lugnt tempo.

När varje deltagare har uppmärksammat något är det dags att gå fram till skrivtavlan. Be dem formulera vad de ser och skriv upp ordet på tavlan. Varje deltagare bidrar utifrån sin egen förmåga. Ledaren läser upp ett ord i taget, uppmärksammar vilken bok ordet kommer ifrån och vem som sett det som ordet beskriver.

Nästa steg är att tillsammans göra en berättelse av de nedskrivna orden. Deltagarna väljer ett ord i taget och ledaren berättar. En förutsättning är ledarens kreativa förmåga att knyta samman orden till en sammanhängande berättelse. Det krävs en stor portion fantasi och med övning kommer färdighet.

I berättandet bidrar varje persons unika seende till helheten och till det kreativa uttryckssättet. Om metoden används i en grupp som själva väljer bland orden och föreslår berättelsens handlingsförlopp är det bara att hänga med och komma med kreativa inlägg där det behövs. Processen att skapa och känna lusten att berätta en historia är det väsentliga, inte hur bra berättelsen blir.

Exempel på Vad ser jag: Nässjö stadsbibliotek i kapitlet Äventyr.

Storyline för teater

En storyline är grunden för att sätta upp en teaterföreställning. I Rydaholm utgick vi från Silent Books som inspiration för att skapa en storyline, se kapitlet Den vilda röda tråden.

MÅLGRUPP Alla åldrar

LEDORD Struktur. Sortering. Uppmärksamhet. Minne. Dokumentation.

VERKTYG Minnesanteckningar.

Välj böcker och sök den röda tråden

Deltagarna sitter i en cirkel. Alla böckerna står fint uppställda en bit bort och när det är dags att välja bok går vi dit.

Skapa en känsla av att den valda boken verkligen ska vara en favorit. Inga hastiga val eller springande – stå och titta länge. När valet är gjort återvänder deltagarna till sin plats i cirkeln och får börja bläddra och titta, var och en i sin bok.

Fråga varje deltagare: Vad fångar din uppmärksamhet?

Svaret på frågan är den röda tråd vi börjar nysta i. Handlingen börjar med första boken och knyts ihop med den sista boken.

Håll en fast struktur laget runt och undvik vilda inhopps och förslag från andra. Det kan bli lite gallet under den här delen. Låt det flöda. Fånga in vad varje individ ser i sin bok och vad gruppen som helhet kan berätta.

Bra minne är en tillgång. Minnesanteckningar kan hjälpa dig – men låt inte den aktiviteten stoppa upp det kreativa flödet i gruppens berättande.

Ta vara på materialet från första träffen. Var selektivt kreativ och sätt samman bitarna till ett händelseförlopp, en storyline.

Innan ni ses nästa gång ska gruppen ha läst eller fått berättelsen uppläst. Strukturen skapar ett igenkännande och delaktighet motiverar. Min erfarenhet är att deltagarna med liv och lust kastar sig in i nästa steg.

Ovan beskrivs det praktiska arbetssättet, men resultatet formas av målgruppens sammansättning och ledarens förmåga att lyssna.

Utmaningen är att hitta en röd tråd. När vi börjar nysta i den behöver alla känna sig delaktiga i det som sker. Handlingen ligger i mellanrummet mellan det som sägs och det som inte sägs. Viktiga faktorer är gruppens kreativitet och den konstnärliga ledarens intention.

Processen går vidare med scener och roller

Vid nästa möte grupperas innehållet i olika scener. Eftersom den röda tråden skapades i en fast struktur under första träffen, en bok i taget bredvid varandra, är det ofta ganska lätt att göra scenindelningen. På så sätt följs tråden i handlingen och i gruppen.

Visualisera varje scen med de böcker som ingår och gruppera deltagarna efter scenindelningen. Det naturliga är att man följer sin valda bok.

Be deltagarna hitta något i böckernas bilder som kan bli roller i berättelsen. I denna fas kommer läsandet av böckerna in tydligare och böckernas bilder kan sättas samman till roller i scenerna. Skratt och kreativitet brakar loss. Själv tycker jag att det är som allra roligast när böckerna börjar leva ett eget liv tillsammans med sina läsare.

Ta vara på informationen från andra träffen. Skriv ihop en färdig storyline för det fortsatta arbetet med teaterföreställningen.

I arbetet med att skapa en storyline är dokumentationen mellan träffarna en del av processen. Ledarens uppgift är att sammanfoga det som kommer upp på träffarna.

Det kommer att bli mycket information. Förslag och idéer tumlar runt och den skapande processen behöver ett ledarskap vars uppgift är att lyssna och sortera, sammanfoga och dokumentera.

Projektets första del

I projektets inledande fas besökte jag olika platser i Jönköpings län med en låda fullpackad av bilderböcker, Silent Books. Böckerna skulle läsas tillsammans med människor, nyligen anlända till Sverige, som ännu inte kunde tala svenska.

Den kreativa processen dokumenterades löpande genom skriftliga reflektioner.

Berättelsen är baserad på utdrag från dessa reflektioner och varvas med kommentarer jag skrivit under arbetet med denna bok. Syftet är att ge en bättre bild av händelseförloppet och att få med ett reflekterande perspektiv även en tid efteråt. De förhållningssätt och metoder som nämns finns beskrivna i kapitlen Mod och Metod.

I reflektionerna beskrivs olika förhållningssätt och metoder i arbetet och mötet med målgrupperna.

Själv förstod jag nog inte vilken betydelse dessa reflektioner skulle ha för det kreativa arbetet. Processen blev mer synlig och inspirerade till nya sätt att arbeta. Den positiva erfarenheten låg till grund för beslutet att i projektets andra del låta bibliotekarierna reflektera skriftligt och få handledning under genomförandet.

Möten

**Känslan av gemenskap
är en av grundstenarna
för språkförståelse
och fred mellan oss
människor**

Modet att vara mig i alla möten

PERSONLIG PLATTFORM Glädje.

INTENTION En bild talar alla språk. Skrattet och glädjen oss emellan behöver inga bokstäver. Trygghet och tillit motiverar till viljan att lära sig ett nytt språk i en främmande kultur.

Det personliga uttrycket påverkar resultatet av en metod. Min uppgift blev att välja en tänkbar grundmetod, vara stadig i en personlig plattform (glädje) och skapa ett tryggt möte med målgruppen (intentionen).

Första utmaningen: att hitta målgruppen

Vad vi skulle göra i projektet var tydligt – så långt fanns inga direkta frågetecken. Men var skulle vi hitta målgruppen?

Vi hade hört att det fanns många nyanlända barnfamiljer i Mullsjö. Det kunde vara en bra start, så vi kontaktade Mullsjö bibliotek. Eftersom biblioteket är meröppet kunde vi lägga den första träffen en söndag. Tillsammans med biblioteket och kommunens integrationsteam lade vi stor möda på marknadsföring och affischering på flera språk, men till vår första träff kom ingen alls.

Det blev ingen hit – det visade sig att många familjer nyligen hade flyttat vidare från Mullsjö. Dessutom misstänker jag att vi inte valde rätt metod att ta kontakt med vår målgrupp. I efterhand är det pinsamt uppenbart att vi förlitade oss på målgruppens egen initiativförmåga, vilket uppenbarligen var ett misstag. Det blev en något överraskande projektstart och vi behövde tänka om.

Via Jönköpings stadsbibliotek fick vi kontaktpersoner på kommunens öppna förskolor. Vi hittade också vidare via andra integrationsprojekt som pågick i länet. Ett av dem var Världens resa i Rydaholm, en satsning för nyanlända familjer med föreningen Värnamo Internationella Vänner som huvudman.

Bland barn och föräldrar på öppna förskolan

Under en sexmånadersperiod besökte jag två öppna förskolor, Birka och Öxnehaga, båda i Jönköpings kommun, vid sex tillfällen vardera.

Den öppna förskolans verksamhet blev en bra startpunkt för projektet. Det är en avspänd miljö med utrymme för kreativitet, där familjer från olika kulturer möts. Barnen är upp till fem år gamla och kommer dit i sällskap med en förälder. Jag möter både svenska familjer och familjer från bland annat Marocko, Syrien och Turkiet. En del förstår och kan prata lite svenska. Att läsa böcker och besöka biblioteket är för de flesta inte lika självklart som för den som vuxit upp i Sverige.

Inför första besöket träffade jag personalen på varje förskola och diskuterade önskemål och funderingar. I samtalen lyssnade jag in önskemål och frågor, men exakt hur vi skulle gå tillväga var ännu oklart. Jag behövde fokusera på att presentera böckerna anpassat efter verksamheten, barnens ålder och miljön. Alltså ingen genomtänkt metod utan mer ett öppet förhållningssätt med några grundmetoder i bakfickan.

Jag frågade också varför de visat intresse för att delta, och fick veta att de egentligen inte visste så mycket om Silent Books. Däremot hade de goda erfarenheter av bilder som ett bra verktyg och en utmärkt ingång till språk- och läsförståelse.

Att titta i en bok tillsammans i närvaro är en lycklig stund

Birka öppna förskola Jönköpings kommun

Birka öppna förskola ligger i stadsdelen Österängen i Jönköping. Där träffas varje vecka familjer med många olika nationaliteter. Förskolans personal talar både svenska och arabiska. Vi träffades vid sex tillfällen. För det mesta var antalet deltagare färre än tio, ungefär lika många barn som föräldrar.

Ett varsamt första möte

Inför första mötet möts jag av olika förväntningar:

Jag anländer med min låda full av böcker och överenskommelsen är att Silent Books ska vara en naturlig del av förmiddagens verksamhet. Jag medverkar i musikstunden, vi leker med barnen och fikar tillsammans. Boklådan är spännande för både stora och små. Vi skrattar åt tokiga bilder och gestikulerar när språket inte räcker till. Det finns ett genuint intresse för böckerna:

Är det nya böcker?

Varför har vi aldrig sett dem förut?

Bilderböcker gör att jag lättare lär mig svenska.

Något utanför den vanliga strukturen ska hända och i den situationen gäller det att vara varsam. Jag vill bli en del av något välkänt och tryggt, för att sedan kunna lägga till det lilla extra. Minns att jag bara hälsade på alla, ställde boklådan på golvet och tog fram några böcker. Inväntade barnen eller föräldrarnas initiativ. Vi skapade tillsammans istället för att jag levererade dagens extra händelse.

Samvaro kring böckerna skapar lekfullhet

Det var lite svårt att fånga uppmärksamheten med hjälp av böckernas bilder på lejon och annat som vi vuxna tyckte var bra. Däremot fångslade **Snögubben** med sin glittriga, knottriga omslagssida – nästan så vi blev lite trötta efteråt och någon fick ta en paus i pappas knä. Musiken var också spännande. I varje bok fanns en sång som vi kunde locka fram med hjälp av trumman.

En 4-årig pojke från Rumänien besökte öppna förskolan med sin mamma. Han talar tre språk: engelska, svenska och rumänska. Siffror och bokstäver är hans passion. Hur gör vi här nu då? En tittulek med elefanten på hans tröja och bokens elefant blev dagens höjdpunkt. Vad elefant heter på rumänska kommer jag inte ihåg, men kärt barn har ju många namn ...

Den knottriga framsidan på *Snögubben* är ett sätt att närma sig läsande. Färg och form lockar mindre barn och en bok med ett bra omslag väcker lusten till böckerna.

Gruppen hade en kortare musikstund varje gång, där jag deltog genom att visa böckernas bilder på djuren vi sjöng om. Trumman fick symbolisera olika känslor inspirerade av djurens karaktärer: ett lejon låter mer än en liten mus.

Pojken från Rumänien var inte alls intresserad av böckerna, men tyckte om tittut-leken. Den kopplar oss själva till det vi ser i bilden. Det kan vara en röd färg, ett djur, eller som, i detta fall, en tröja. Att koppla ihop boken och barnet och väcka lusten är viktigare än att bläddra i en bok från början till slut. Vi hade kul tillsammans och den här gången lärde han mig mer språk än tvärtom.

Mötet mellan böckerna och betraktaren tar sig olika uttryck. I en liten barngrupp kan vi få kvalitet. Här gäller det att känna in varje liten person och hitta just den ingång som behövs. Lirkandet och fantasin blir huvudingrediensen: att möta barnet som individ, med sin unika klang och uttryck i samvaro.

Skratt och gester blir bryggor mellan språken

Silent Books-lådan verkade skoja med oss. Överst i lådan låg boken **Bebis kär** och sannerligen var det enda barnet i gruppen idag en bebis: Jasmine, 4 månader.

Gillade hon böcker?

Jasmine satt i sin mammas knä och tittade storögt på bilderna. I boken **Kanin-paket** finns en del text, vilket passade just idag. Jasmines mamma läste. Hon hade precis börjat läsa svenska och var mycket nyfiken på nya svenska ord.

Vi lekte vidare med **Kanin-paket** och hamnade på golvet med ett anteckningsblock.

Ämne: Familj.

Vi noterade tillsammans alla ord vi kunde komma på inom ämnet familj, på både arabiska och svenska: mamma, pappa, barn, farmor, mormor ... Personalen tolkade skickligt mellan språken.

Riktigt intressant blev det när ordet brylling dök upp, men vi löste det så småningom! Sedan gick vi vidare till att diskutera svenskans skillnad mellan på, i, över och under en bok. Boken på en bok istället för boken över en bok lockade till många skratt och huvudskakningar. Svenska är minsann inte lätt.

Jag anlände till öppna förskolan i tron om att det som vanligt skulle vara flera familjer på plats, men landade snopet i att det bara var en mamma med en bebis där. Det var lärorikt att uppleva hur intentionen med projektet blev verklighet på ett annat sätt än det var tänkt. Planering är av godo, men det är i flexibilitet och närvaro som överraskningar sker. Denna dag blev vår stund en svensklektion.

När vi väntar in kan det magiska ögonblicket uppstå

Det blev full rulle med en gång – som det kan bli med nyfikna ettåringar. De kravlar, smakar och vill känna på böckerna som plötsligt hamnar på golvet. Wow! Det här med att känna kan naturligtvis gå överstyr, men vi behöll lugnet och alla sidorna var fortfarande hela efter den första attacken.

Det är ett äventyr att möta nyfikenheten hos små barn. En bild talar alla språk.

Ser de det vi ser?

En dinosaurie eller giraff?

En fågel eller himlen som omger fågelns flykt på bilden?

Kan vi stanna upp?

Kan vi undvika att börja förklara med ord vad vi vuxna och föräldrar ser?

Det är underbart att känna och se det magiska ögonblicket när bilden landar i ett litet barns upplevelse. Lugnet och tystnaden är nyckeln. Att titta i en bok tillsammans, samlas kring ett bord för att fika, skratta, gråta och bli en del av ett sammanhang. Gemenskap är en av ingredienserna i en människas liv, såväl liten som stor, och den främjar inläringen av språk.

Trygghet väcker också viljan att delta i en ny, främmande kultur. När vi leker, berättar, lagar mat eller vad som helst som förenar oss vill vi också lära oss att läsa och skriva. Upplevelsen av att känna sig hemma och Silent Books möjliggör ett möte i sagans värld. Vi blir alla deltagare i berättandet och tystnaden däremellan.

Under projektets gång har jag ofta fått frågor:

Hur läser jag en bok utan text, blir det en ny berättelse varje gång då?

En bok utan text, är det en bok?

Vi är vana vid att det finns text i en bok. Vi drar slutsatsen att boken är ointressant om vi inte kan läsa texten. I samtalen med föräldrarna förändrades synen på hur vi kan läsa och vi började leka fritt med ord inspirerade av böckernas bilder. Det blev en avspänd känsla av gemenskap. När vi i tystnad tittade på bilderna och läste tillsammans försvann gradvis det obekväma i att inte kunna läsa svenska.

Silent Books har oändlig text, så enorm att den sträcker sig långt utanför bokens omslag och omsveper hela jordklotet på alla världens språk.

Förväntan blir en positiv drivkraft

När jag besöker Birka för femte gången finns en förväntan – en känsla som byggs upp och skapar nuets ögonblick. Känslan av välkomnande och glädje är en bra ingång för en lyckad stund och ett positivt möte mellan människor. Alla har möjlighet att dras med i känslan av förväntan.

Barn som tidigare aldrig träffat mig var öppna och förväntansfulla – härligt att känna varandra redan vid vårt allra första möte: Allt känns bra, väntan är äntligen över och böckerna är skattkistor som vi vill öppna med en gång.

En pojke har deltagit alla de gånger Silent Books varit på besök. Jag har betraktat hur han långsamt närmat sig böckerna. De vildsinta attackerna har övergått till ett samspel, där små detaljer fångar intresset. Pappa guidar äventyret och kör ut på en bro rakt upp i himlen.

Tillit och trygghet är en process, det tror jag de flesta av oss är medvetna om. Att tillit och trygghet behöver tid glöms tyvärr ofta bort i snabba beslut och resultatfokuserade processer. Vi har inte tid att komma ihåg det.

Böcker behöver tid för att växa, och vi behöver tid för att upptäcka språket – det tysta språket, förväntansfullt dolt i böckernas bilder.

De flesta av oss inser säkert att repetition är inlärningens moder. Upprepning behövs för att lära sig något. Jag glömmer ibland den kunskapen av rädsla för att det ska bli tråkigt. Tråkigt är inte roligt, men det kan faktiskt aldrig bli tråkigt med de böcker vi kallar Silent Books. De talar alla språk, är nya varje gång och växer tillsammans med sin läsare.

Boken, bilden och bokstaven röd

Hur kan en bok fånga intresset när rummet och alla leksaker har så mycket spännande att erbjuda? Svaret är ganska enkelt: genom att vi väntar in och är närvarande.

Vi kan låta öppna böcker vila med lockande bilder för att vara där när det händer. Tillsammans formar vi världar som sträcker sig långt utanför bokens sidor, världar i ständig förändring där bilder skickar oss ut på äventyr. Det är roligt att resa med fantasin som bränsle.

Idag har vi lärt oss bokstaven röd

En liten bit ifrån mig sitter en flicka, jag tror hon är runt 16 månader. I handen håller hon en röd garntuss. På golvet framför henne ligger boken *The Adventures of Polo* uppslagen, med bilden av en liten röd båt ute på det stora blåa havet.

Flickan tittar på båten och sedan på den röda garntussen hon håller i handen. Hon är helt uppslukad av stunden och tittar flera gånger fram och tillbaka mellan båten och den röda garntussen. Jag ser hur "polletten trillar ner" och hon slappnar av i hela kroppen. Sakta lägger hon den röda tussen på den röda båten.

Det var en stund av närvaro. Jag grep inte in, försökte inte förklara eller lägga mig i hennes läsupplevelse. Det finns många sätt att läsa en bok och det lilla barnets läsupplevelse är till en början starkt förknippad med alla sinnen. Den röda tussen på den röda båten blir barnets första steg till att knäcka läskoden.

Den röda garntussen i flickans hand, tillsammans med boken, bilden, havet och båten, påminner mig om mänsklighetens unika förmåga att koppla samman ting och händelser för att kunna förstå, sortera och forma sin tillvaro.

Homo ludens – den lekande människan

Vi har olika sätt att närma oss leken och läsandet. Det lilla barnets läsupplevelse är starkt förknippad med många sinnen, smak och känsel inte att förglömma. Att koppla samman bildens färg med något rött i handen är också ett uttryck för läsande.

Händelsen har inspirerat och motiverat mig personligen. Upplevelsen fick mig att på djupet reflektera kring det mänskliga sättet att kommunicera. Djur kommunicerar också, men människan är unik genom sin föreställningsvärld och kreativa förmåga. När vi har kunskap och en inre motivation att lära oss mer, även om oss själva, blir läsandet en mångfacetterad lekfull upplevelse.

Stunder av förundran

Öxnehaga öppna förskola Jönköpings kommun

På Öxnehaga i Huskvarna bor familjer från många olika delar av världen. En del barnfamiljer träffas varje vecka på öppna förskolan, som ligger i anslutning till Öxnehaga bibliotek. Vi träffades vid sex tillfällen och samarbetade med personalen både på öppna förskolan och biblioteket.

Musik som ingång till böckerna

Funderade mycket på hur böckerna kunde presenteras på ett lekfullt sätt. Hur vore det att kombinera böckerna med musik? Öppna förskolan hade redan en sångstund inplanerad varje gång de träffades. Det blev en naturlig ingång. Jag hade ingen aning om hur det skulle gå till, men med glädje, fantasi och improvisation visade det sig fungera överraskande bra.

Jag planerade alltså besöken med intentionen att musiklek fick introducera Silent Books. Detta tillvägagångsätt finns närmare beskrivet i kapitlet Metoder.

Vad kan vara bättre än att vara på ett bibliotek med härliga ungar, föräldrar, förskolepersonal och bibliotekarier? Biblioteket var egentligen stängt denna fredag, men öppnade för oss. En eloge till dem, som alltid är välkomnande och hittar lösningar på det mesta!

Familjerna anlände och svenska blandades med utländska språk – vilka de var har jag ingen aning om. Vi blandade alla språk med glatt humör när barnen berättade vad bilderna betydde för dem.

Vi sjöng om katter, spindlar och får. Havet böljade och båtarna blev blöta om magen. När vi sjöng om de olika djuren tog jag upp en bok med liknande innehåll, knackade på den och sa: Hallå! Finns det någon därinne?

Det visade sig finnas många sånger och mycket musik i böckerna. Boken **Chalk** inspirade och krokodilsången blev en favorit.

I boken där lejonet och musen bodde fanns många tecknade djur och vi lärde oss nya djur på svenska: struts, antilop och ödla var några av dem. Barnen gestikulerade och pratade om det stora lejonet. Plötsligt pekar ett av barnen på musen och utbrister: Han ska på jobb!

En annan favorit för dagen blev boken om en liten clown och gubben på landet. Bilderna förmedlade ord på känslor. Vi pratade om ensamhet, längtan och hur det känns att vara smutsig. Usch!

I slutet av vår stund plockade ett barn fram *The farmer and the clown*, en finstämd bok. Jag minns stunden av delad förfäran och att vi i nästa ögonblick kastade oss över en annan bok i ren förtjusning. Kreativt berättande är dynamiskt till sin karaktär – när vi låter känslor få fritt spelrum blir berättandet kreativt.

Det brukar bli bra när det är roligt

Silent Books kom till en värld full av barn och föräldrar på öppna förskolan. Förskolepersonalen och jag hade gemensamt beslutat att Silent Books skulle presenteras vid öppna förskolans musikstund. En mamma hade hållit sin son vaken för att han älskade böcker och musik. Han somnade sedan tryggt i en kärleksfull famn under tiden vi berättade, tittade på bilder och sjöng.

Bear Despair bjöd naturligtvis in till sången Björnen sover, både liten och stor tycker om att vara björn. Barn och vuxna fick en gemensam upplevelse av boken i musikstunden och leken bjöd in till skratt och spring för dem som vågade vara björn. Efter musikstunden låg böckerna kvar på golvet som en stilla invitation. Leken innan hade öppnat böckernas och bildernas värld och nu uppstod helt naturligt en läsande stund. Alla kunde delta och tolkningarna av en likadan bok kan skilja sig betydligt. Underbart!

I **Chalk** var det inte bara bilderna som blev en ingång, utan också färgen på innerbladet. Den starka gröna färgen lockade till nästa sida. Oh! Wow! Gröööööön! Dinosaurien i **Chalk** har än så länge alltid förvandlats till en krokodil, men vad gör det?

En bok som **Mr Wuffles** kan vara intressant med bilden av en katt på omslaget. Än mer spännande blir det när bokens bilder växer fram och vi blir upprörda, skrattar och håller för ögonen inför mötet med de gröna varelserna.

På förskolan fanns också bilden av en svart katt på väggen, men några gröna varelser fanns det absolut inte här, enligt barnen. Föräldrarna höll med och försäkrade att de inte sett sådana gröna saker någonstans. Inte i hela sitt liv, förutom i boken om **Mr Wuffles** förstås.

Vi kan aldrig planera vad som fånglar. Däremot kan vi presentera fångslande böcker. I ett kreativt förhållningssätt lämnar vi dörren öppen för deltagarna och presenterar ett smörgåsbord av möjliga upplevelser.

Vad tilltalar?

Fångar intresset?

Form och färg, eller kanske ...?

Personligheter och nationaliteter möts på riktigt

De tysta böckerna ligger i sagokistan, beredda på att öppnas. Havstrumman väntar på att resa med barn och föräldrar ut på de sju haven tillsammans med boken **The adventures of Polo**.

Fiskar simmade i havet, krokodiler vrålade och en liten kanin som är vanlig fast ovanligt fick också göra besök. Välkända sånger för flera av barnen, fast med en ny dimension – de låg gömda i en bok.

Här gällde det att göra det möjligt för en del barn (och föräldrar) att vara blyga men ändå kunna vara med lite ... innan det känns roligt, på riktigt. Jag hade med en handdocka, lille Jacob. Han fick uppdraget att locka fram sånger ur böckerna. Jacob älskar barn, men är väldigt, väldigt blyg.

Handdockan Jacob hittade sången **Mormors lilla kråka** i en av böckerna jag tidigare haft svårt att hitta en ingång till. Tack Jacob! Alla sätt är bra utom de dåliga, här funkade det över förväntan.

Flera nationaliteter smälte samman till en enhet och visst fanns det blygsel, otålighet och gråt med i bilden. Men alla känslor är tillåtna, så till slut blandades blygsel och gråt med skrattet. Lille Jacob fick rycka in för att trösta ett rastlöst barn.

Tillsammans blir vi som en våg i Polos hav, vi färdas och har roligt i alla känslostormar.

Som barn fick jag alltid höra att på biblioteket, sssch – där är det tyst. På det vördade biblioteket med alla sina böcker skulle man kunna höra en knappål falla.

Denna uppfattning behöver tydligen uppgraderas. Det nutida moderna biblioteket har både tystnad, liv, lust och rörelse.

Hur kan vi få barn som är mer försiktiga att komma fram och ta del av böckerna?

Stora barngrupper har en annan dynamik än små – det är inte något nytt eller konstigt. När en samling kring musik och böcker avslutas skingras gruppen av barn och föräldrar på någon minut. Men sedan kommer de tillbaka i sin egen takt. Fart och fläkt kombinerat med en väntan efteråt. Vänta och vänta, med böckerna utspridda på golvet. Tålmod och stillhet. Inget händer på en lång stund – men *när* det händer ...

Konsten att betrakta i förundran

Efter några dagar med vårkänslor låg molnen täta och löftet om vårens ankomst kändes inte sant. Känslan inomhus speglade känslan utomhus – endast ett fåtal barn och föräldrar var på plats och det var tyst. Att göra entré med buller och bång var liksom inte möjligt.

Här kommer jag med böcker, sa jag nästan viskande. Barnen tittade med stora ögon och föräldrarna nickade bekräftande. Kanske skulle även böckerna bara viska idag?

På förskolans vägg hängde tavlan där en larv utvecklas till fjäril. Beträktade den en stund och kontemplerade innebörden. Just idag fick ankomsten av Silent Books likna en larv. Ett spännande oväntat läge.

Försiktigt tog jag fram några böcker. Ingen rörde dem. Öppnade boken **Lejonet och musen**. Ingen reaktion. Plöstligt pep boken, precis som musen. Barnen fnissade till. Jag öppnade boken igen och röt, precis som lejonet.

Nu hade vi i alla fall fått lite kontakt och gett böckerna en röst. Ett lejon ryter likadant oavsett hemspråk och musen piper, såvitt jag vet, likadant över hela världen. Vi fortsatte med olika djur vi kunde hitta, i så många böcker som möjligt. En stund av förundran i betraktandet eftersom det fortfarande bara var jag som rörde böckerna – och hur låter en kanin?

Till slut lossnade det lite. Efter att vi lekt med djurläten och haft en stund av musikäventyr började barnen närma sig försiktigt. Ett av de mindre barnen gjorde en djupdykning med hela kroppen i en hög av böcker. De äldre barnen gick metodiskt igenom böckerna vi öppnat och lekt med under musikstunden. Det kändes ju bra!

Nu är rörelsen igång och vi kan börja kommunicera bortom vår språkbegränsning – trodde jag ... Till min förvåning kom då kritiska röster från de lite äldre barnen:

Den var ju inte rolig, har du inga fler böcker?

Jaså, var det bara en katt här!

Jag är mer van vid positiv respons, men bestämde mig ändå för att allt är ok och tänkte på tavlans larv. Även om böckerna just nu kändes trista kan den "fula" larven förvandlas till en vacker fjäril.

Min uppgift är att hålla värmen genom glädjen till böckerna och att vara uthållig. Själva livet vore trist utan kontraster, känslor, bilder, språk – och barn!

Berättelsen beskriver händelseförloppet väl – det var ingen rolig dag, helt enkelt.

Efteråt ler jag stort åt minnet av de kritiska rösterna, varifrån kom de?

Jag är övertygad om att barnens kritik kan bli ett roligt sätt att mötas igen. Jag kan säga: Hej igen! Kommer ni ihåg mig? Det är jag med de tråkiga, tysta böckerna om katter.

Vi leker och öppnar böckerna tillsammans

Det kändes som om Silent Books skulle ha en berättarföreställning, eftersom vi den här gången satt på madrasser i ett separat rum på biblioteket. Ok, varför inte? tänkte jag. Det kan vara en ingång till böckerna och ge en möjlighet att skapa en interaktiv situation där de som lyssnar ska bli de som berättar.

Min uppgift blev att skapa en underhållande, berättande stämning med vidöppna dörrar. Här fanns möjlighet att väva samman bilderna, berättandet och musiken i en musiksaga. En välkomnande känsla: Varsågod och stig in, berätta vad som händer! Jag vet inte!

I musiksagan inspireras barnen av de böcker jag väljer att ta fram. Bilderna leder sagan framåt tillsammans med musiken. När regnet öste ned blev regnstaven en Borastav – *bora* är kurdiska och betyder *regn*.

Vilka härliga associationer barnen gjorde. Det blev en äventyrlig resa i fantasins värld och vi använde bildens förmåga att berätta.

Vår associationsförmåga är en av anledningarna till att vi har skapat den värld vi lever i och kan skapa en framtida värld vi vill leva i.

I en kreativ ledarroll är tempo och fokus nödvändigt. Att vara alltför lyhörd i den rollen kan däremot leda till kaos. Det skiljer sig från processen när vi skapar tillsammans – i ett gemensamt berättande är tålmod och lyhördhet viktigare.

Musiksaga

Hur låter det när vi är på väg ut på äventyr? Vi trampar på världens största trumma, golvet. Nu ger vi oss iväg, precis som flickan här ... Vad möter vi? Kanske det som flickan gör? Nej inte alls! Vi möter en dinosaurie ... Här gäller det att hänga med! Vi sjunger en dinosauriesång!

Dinosaurien kör enormt fort och hamnar hos ... en elefant! Elefanten sjunger för full hals och balanserar på en tråd tillsammans med andra elefanter, det låter förfärligt illa.

Alla skogens djur, lejonet och musen håller för öronen, men båten ute på havet, den har inga öron. Båten guppar fridfullt vidare in mot land. Innan båten når stranden studerar vi elefanter i boken *Draw*.

Vi blev överens om att elefantrumpor kan vara söta bakifrån, men noshörningar, de är farliga och sjunger säkert ännu hemskare. Elefanten har tystnat och blir nu en fisk i det stora havet.

Vi sjunger om båtar, fiskar och känner vinden från havet mot våra kroppar. Det stora blåa tyget som representerar havet blir elektriskt och plötsligt slår blixten till. Min trumma kan låta både som hav, blixtn och regn. Mycket användbar när gäller det att hänga med och gestalta det barnen vill berätta.

När båten är framme vid stranden står elefanten kvar. Han är tyst nu, tack och lov. Min uppgift är att styra till nästa upplevelse.

Det kommer något svart flygande ... Kraaa, kraaa ... (hoppas de fångar den bilden nu – ja!) Istället kommer det en kråka. Men vi ser den inte än. Var är kråkan? Utmärkt förslag att inte hitta kråkan.

Det blev en stund som vi kallade "hitta kråkan". I boken *Winter-Wimmelbuch* finns det en kråka gömd på varje sida.

Vi samlades allihop runt boken och letade intensivt. Vi fick också tillfälle att se traktorer, cyklar, bilar och mycket annat. De större barnen såg snabbare och mer, de yngre pekade fascinerat. Vi pratade och suckade över vimlet av grejor. Kråkan fanns på varje uppslag.

Mormors lilla kråka körde så fort att hon hamnade i diket. Regnet kom. I smuts och jord träffade hon naturligtvis den lilla spindeln klättrande på sin tråd medan regnet öste ned. Spindeln klättrade rakt in i solen och kråkan flög till sin vackra skog.

Vänskap förenar och integrerar

Inför det sista besöket på öppna förskolan vandrade tankarna mellan minnen av möten och tokroliga händelser. Att avsluta något brukar kännas bra, men det glittrande igenkännandet i barnens ögon gjorde det svårare den här gången.

Sånt är livet, tänker jag och tar ett djupt andetag.

Vid ankomsten kommer förskolepersonalen fram och säger: Så bra att du kommer, de har väntat på Jacob. Du har väl med dig honom?

Två pojkar rusar emot mig. En av dem säger med hela kroppen: Det här är min nya vän. Vi är vänner hela livet.

Den andra pojken nickar stolt och sträcker fram sin lilla hand.

Jaha, vad trevligt, svarar jag och tänker att känslan av nuet är barnets stora gåva. Vi möts nu och det känns som hela livet för den som lever just nu.

Flodhörningen

Titta! Vilka stora djur! En stark oxen kommer att putta på flodhörningen så han ramlar. Pojken vänder blad och får syn på en man: Flodhörningen blir arg och jagar den där mannen! säger han och tittar menande på mig.

Varför gör han det? frågar jag, som aldrig förut sett en flodhörning. Han har stulit flodhörningens pennor, ser du väl, svarar pojken. Vi är överens om att det är ett förfärligt tilltag av den där mannen. Så fräckt! Men sedan blir det bra, fortsätter pojken vid nästa bild. Han pekar på apan. Mannen och apan äter på varsin likadan smörgås.

Jag fortsätter: Vart tog flodhörningen vägen? I mitt tycke en helt naturlig fråga. Han tycker väl inte om smörgås, förstår du väl, svarar pojken upprört. Flodhörningar äter inte smörgås. Han gick till sina kompisar.

Det är bra med kompisar, säger en mamma, som lyssnat på vårt högljudda läsande av boken **Draw**. Med en nöjd min slår pojken igen boken och rusar glatt till sin nya vän.

Det rena välkomnandet är en källa att ösa ur, och barn är välkomnande. Vi skrattar, läser, hittar kråkan och rider på kor rädda för regn. Vi delar känslopråk och bilder lockar till närvaro. Vi börjar också bli intresserade av symbolerna vi kallar bokstäver.

Symboler får liv

Mänskligheten har alltid använt sig av symboler. Bildernas symbolik är vad som för-
enar oss – det gemensamma språket blir den du är istället för det språk du kan tala.

Bilderböckerna för oss samman oavsett språkkultur, därför är de så härliga att “läsa”.
De integrerar och väcker språk- och läslust.

Handdockan Jacob är en symbolisk figur. Kanske kommer barnen och föräldrarna i
framtiden att fråga efter Jacob, eftersom han representerar känslan av Silent Books
och har blivit nära förknippad med böckerna.

Silent Books är en dörr till språk- och läslust. Den dörren har jag öppnat med glädje,
och tillsammans med Jacob verkar jag också ha tagit många med mig.

Den vilda röda tråden

Världens resa på Rydaholms skola Värnamo kommun

Till Rydaholm i Värnamo kommun kommer många nyanlända familjer. En grupp elever i åldrarna sex till nio år samlas regelbundet för extra svenskundervisning. Tillsammans med föreningen Värnamo Internationella Vänner hade de påbörjat projektet Världens resa, ett kreativt initiativ för att motivera och uppmuntra till läsning och samtal på svenska. Finansiärer var Allmänna Arvsfonden och Region Jönköpings län.

Vi fick bli en del av Världens resa. Utifrån Silent Books skapade vi under tre träffar en storyline, ett manus, tillsammans med gruppen. Intentionen var att barnen, föräldrarna och andra vuxna gemensamt skulle framföra en teaterföreställning.

En berättelse tar form

Totalt deltar elva barn och sju vuxna, men vid första träffen väntade det härliga gänget utan vuxna i sitt klassrum på Rydaholms skola. Två pedagoger, en tolk och en representant från Värnamo Internationella Vänner finns alltid med som stöd.

Med tanke på gruppens dynamik var det lika bra att gå rakt på. Efter ett trevligt handslag med var och en och en kort presentationsrunda var det dags:

Fram med böckerna. Nu börjar vi!

Varje elev får välja en av de böcker som står uppställda i soffan. Några väljer samma bok. Barnen får bläddra och upptäcka om något i bilderna särskilt fångar intresset. Ljudvolymen är hög. Med ivriga röster och viftande händer börjar alla berätta på samma gång. Eftersom struktur är frihet får vi övergå till att lyssna på en i taget. Jag söker svaret på frågan: Vad fångar din uppmärksamhet?

Det varje elev uppmärksammar i sin bok får bli en del av manusets röda tråd.

Gulliga djur, ett slott mitt i vattnet, en pojke, magisk dörr, flygande häxa, gröna världar, noshörning, förvirring, ilska, tårta, vinter, fika och trollkarlar. En dinosaurie dyker också upp med unik språkbegåvning. Han talar arabiska, somaliska, swahili, engelska, kurdiska, ryska, albanska och svenska. Wow!

Klassen är aktiv och levande, de kommer redan med förslag på hur vi ska kunna göra en rättvis rollfördelning om fem elever vill vara den stora noshörningen: Vi kan lotta fram ett namn eller så får fröknarna bestämma.

Vi skapade berättelsen *Det Gyllene Hornet* under första träffen.

Med hjälp av gott minne och ett fåtal anteckningar, i en exakt följd så som eleverna berättade, blev det en berättelse där alla elever hade bidragit med sin valda bok, bild och upplevelse.

Jag skickade texten till skolan och pedagogerna läste upp den för eleverna innan mitt nästa besök. Engagemanget var stort från alla inblandade parter.

Vi skapar scener och fördjupar berättelsens karaktärer

Vid andra träffen är även de vuxna deltagarna med. Alla har tagit del av berättelsen och vi utgår från att skapa sex olika scener. Varje scen hänger ihop med den eller de böcker som inspirerat till just den delen av berättelsen.

Eleverna kommer att spela olika karaktärer och de vuxna får berättande roller som kort presenterar scenerna. Texterna ska läsas på svenska, men för att alla ska förstå sin text börjar vi med att översätta den till det egna språket.

På ett blädderblock ritas upp olika scener och de karaktärer som ingår i varje scen. Nästan alla elever vill spela den karaktär de själva valt från böckerna.

Eleverna får berätta mer i sina mindre scengrupper. Det blir en fördjupning och vi får ta del av elevernas upplevelser och berättelser på många olika plan.

Om den kreativa processen ska kunna flöda fritt och elevernas fantasi få fritt spelrum gäller det att komma väl förberedd inför uppgiften. Jag försäkrade mig också om att eleverna fått lyssna till berättelsen och att namnet, *Det Gyllene Hornet*, var något alla godkände.

Beslutet att låta de vuxna bli berättande kring varje scen visade sig vara ett bra drag och en station på resan. Barnen var mer levande och fantasifulla och eftersom de talade bättre svenska kunde de hjälpa de vuxna, både med gestaltningen och språket.

Flicka, 8 år

Häxan kommer på en kvast med ett hjärta längst ut. Hon orkade inte flyga hela vägen på en gång, utan stannade vid vatten på en ö. Där var hon ett tag innan hon flög vidare på sin kvast. När hon kom fram blev folk rädda men jag sa att jag inte är farlig.

Storyline: Det kom en häxa flygande. Helt galet var det och ingen av djuren trodde att detta kunde vara möjligt. Var det en dröm eller hade de kommit till en annan värld?

Pojke, 8 år

Jag vill vara tårtan! Det är mig hon kommer med och jag är inte farlig. Det är jag som är gåvan. Visst kan väl jag få vara tårtan?

Storyline: Pojken vinkade till häxan att landa. Hon gjorde det med ett klingande skratt och i handen höll hon en stor tårta. Den hade regnbågens färger, precis som noshörningens horn en gång haft.

Från kaos till struktur

Den tredje och sista gången träffas vi på Rydaholms bibliotek:

Vårt skelett med olika scener och karaktärer behövde nu fogas samman och bli stabilt. Med vilda glädjefyllda elever och något undrande vuxna måste arbetet vara både lekfullt och strukturerat. Delaktighet kan vara oerhört stormigt, eftersom målet är att alla ska vara med. Vi litar på att vägen leder fram till målet, även om den blir slingrig. Strukturen är språngbrädan till nästa del i det kaotiska skapandet – det behövs en riktning, en klar intention.

Hur för vi samman de vuxnas roller med elevernas?

Nästa steg, karaktärernas repliker, kommer naturligt i den skapande processen. Vad talar lejonen om? Vad säger pojken och trollkarlen? Häxan med sin tårta? Scengrupperna får nya uppgifter och allt kan hända. Eleverna för berättelsen vidare. Jag lyssnar och sammanfattar. När vi skiljs åt har varje scen fått repliker och en berättande röst.

Efteråt skriver jag ner hela berättelsen och presentationstexten till varje scen. Jag spelar också in ljudfiler med alla texter. Vi har ett färdigt manus med sex scener, karaktärer och förslag på repliker.

Nu kan gruppen lyssna, leka och fantisera vidare. Efter sommarlovet träffas de igen för att börja repetera med kläder, rekvisita och den struktur vi kallar för regi. Det sceniska arbetet ligger däremot utanför projekt Silent Books.

Minns att jag var väldigt strukturerad, på gränsen till sträng, för att få det hela att fungera. Klassen var dynamisk till sin karaktär, med en sprakande fantasi och berättarglädje. Eftersom processen var ogreppbar fick jag noga planera målet och förbereda varje träff. Min vilja, fantasi och beslutsamhet tog oss till målet, men innehållet, den skapande processen, var helt och hållet på deras villkor.

I efterhand kan jag betrakta att vi kombinerade två förhållningssätt: gemensamt fritt skapande och målmedveten struktur. Det var kaos och struktur i samarbete. Det fungerade väl tack vare pedagogernas och tolkens engagemang. Utan deras kompetens vet jag inte ens om det hade varit möjligt.

Det Gyllene Hornet blev senare en teaterföreställning som en del av projekt Världens Resa på Rydaholms skola. I föreställningen deltog dock inte de vuxna, utan eleverna framförde själva hela berättelsen under ledning av en teaterpedagog.

Det Gyllene Hornet

En berättelse om vänskap, styrka och magi

I en del av världen lever alla djur fredligt tillsammans. Gulliga lejon och zebror betar tryggt med små lejonungar nära. Ingen är rädd. I den världen finns också en enormt stor noshörning. Hans vackra horn lyser i regnbågens alla färger. Djuren beundrar honom och hans vänliga sinnelag. Noshörningen skrattar ofta och är vän med alla de andra djuren, ormarna också.

Människor får reda på hans vackra gyllene horn och det sägs att den som kan rida på den stora noshörningen blir rik. En dag kommer det jägare till den fredliga världen och fångar noshörningen. Han är vild. För att han ska bli tam och ridbar sågar människorna av hans vackra värdefulla regnbågsskimrande horn. I vrede och förtvivlan rymmer han från fångenskapen och ger sig ut på jakt efter sitt förlorade horn ...

Noshörningen vandrar förtvivlat och letar. Han är arg och ledsen. Lejon, zebror och lejonungar kan höra honom leta i den mörka natten. Ormen väser och anar fara i luften.

Efter många dagars vandring och sökande kommer noshörningen till en öken. Där ser han sitt horn ligga uttorkat i sanden. Regnbågens färger är borta, hornet ser dött och torrt ut. Han tar sitt horn i munnen. Han vill sätta tillbaks det igen, men hur? Noshörningen vet att han behöver en doktor. Var finns det en doktor på denna torra plats?

De andra djuren har börjat leta efter noshörningen och de ser honom komma med sitt horn. ”Jag behöver en doktor,” säger han. ”Det finns ingen doktor här”, säger ormen som tyst ringlat efter de andra djuren i bakgrunden. Även ormen är ju vän med det stora djuret som hänger med huvudet och bär sitt en gång så vackra gyllene horn i munnen.

”Det finns en trollkarl inte långt härifrån, säger ormen. Trollkarlen bor i sitt slott mitt ute i vattnet. Det vaktas av apor, men jag har hört att den som verkligen behöver hjälp blir insläppt i ett av slottets torn.” Ormen rullar ihop sig i sanden och undrade om han sagt för mycket. Ingen visste säkert om trollkarlen fanns på riktigt.

Utan att tveka bestämde sig noshörningen för att gå dit. Vattnet visste han var det låg. De andra djuren följde efter, ormen också.

Efter en lång vandring kom de fram till vattnet med det vackra slottet. Med sina höga torn svävade slottet ovanför vattnet. Kanske bodde det en trollkarl där, men honom kunde djuren inte se. ”Gå själv först”, sa en av zebrorna till noshörningen. ”Vi kommer efter när vi ser att du blir insläppt. Lova att du är försiktig.”

Noshörningen vadade ut i vattnet, han fick simma den sista biten, och när han närmade sig ett av tornen öppnade det sig en stor port. Alla förstod att han blivit insläppt. Lite rädd och nyfiken klev noshörningen in genom den stora porten. Han höll hornet hårt i sin mun.

Inne i tornet var det varmt med massor av stora träd. Precis som i djungeln. Väldigt snabbt rusade skrikande talande apor fram till honom. De tog hornet och innan han hann förstå någonting såg han sitt horn och de skrikande aporna försvinna långt upp i ett av slottets torn. ”Vad gör ni? Kom tillbaka! Jag ska träffa trollkarlen, han ska hjälpa mig att få mitt horn tillbaka. Han ska sätta det tillbaks på mig!” Aporne svarade inte, utan skrek bara och försvann med hans horn.

”Var är trollkarlen?” Noshörningen skrek så högt att alla djuren som väntade utanför förstod att något hemskt hade hänt.

En pojke klev in genom tornets stora portar med en målarkrita i handen. Först blev noshörningen glad, det kanske var trollkarlen. Men sedan såg han att det bara var en pojke. Nu blev han jättesur. När pojken glatt undrade varför han var där svarade noshörningen ilsket. ”Jag vet inte! Varför är du här, om jag får fråga. Var är trollkarlen?”

Pojken tittade på det stora djuret, lade huvudet lite på sned och lyssnade på apornas tjatrande prat om ett horn. ”Det är ett smutsigt torrt gammalt horn som den där galningen ville sätta tillbaka i sitt ansikte.” Pojken log och höll fram sin målarakrita. På en av tornets väggar ritade han ett stort horn. Så stort att det såg ut som en dörr. ”Varsågod och stig in”, sa han och bugade lätt. ”Välkommen in i en annan värld.”

Lejonen, zebbrorna, lejonungarna och ormen bestämde sig för att de också skulle in i tornet. Det kunde ha hänt något förfärligt. De ville hjälpa till och simmade tillsammans ut i vattnet till trollkarlens slott. De trodde inte sina ögon när de såg att en pojke och deras stora vän klev in genom en dörr och bara försvann. Nu gällde det att inte bli efter, de skyndade sig att också gå in.

Det var en annan värld. Allt skimrade i grönt. Det kändes som vinter men ändå inte. Ingen sa ett ord. Pojken och noshörningen tittade upp mot den gröna himlen. Det kom en häxa flygande. Helt galet var det och ingen av djuren trodde att detta kunde vara möjligt. Var det en dröm eller hade de kommit till en annan värld?

Pojken vinkade till häxan att landa. Hon gjorde det med ett klingande skratt och i handen höll hon en stor tårta. Den hade regnbågens färger, precis som noshörningens horn en gång haft. ”Nu ska vi ha fest!”, sa hon och med handen gjorde hon en rörelse och så fanns det plötsligt dukade bord med massor av olika tårtor. ”Varsågoda att ta för er. Det gäller dig först”, sa hon och pekade på noshörningen. ”Sedan dina trogna vänner, som har följt efter dig hit. Ni är varmt välkomna.”

Hon nickade mot pojken som nu hade helt andra kläder på sig. Trollkarlskläder. Han nickade tillbaka och knäppte med fingrarna i luften. Genom grön eld och röda flammor landade en jättstor dinosaurie framför noshörningen. Dinosaurien höll hornet i ett fast grepp. Högtidligt presenterade han sig:

”Jag är Allting och talar alla språk. Jag kommer med en gåva till den som söker den. Det gyllene hornet ska tillbaka till sin sökare. Det är du väl värd. Din dröm och sökande efter hornet är även min dröm.”

Det stora djuret pratade på flera olika språk, så det kändes som att hela världen kunde förstå. Trollkarlen log brett och förde långsamt fram den förvånade noshörningen till Allting. Noshörningen såg sig förvirrat omkring, och när Allting satte tillbaka hornet på hans huvud brakade jublet loss. Lejonen vrålade, zebbrorna gnäggade, ormen väste och aporna skrek så högt att trollkarlen nästan fick hålla för öronen. Allting öppnade sin mun och blåste ut den största eld något av djuren sett. Först blev de rädda men de blev lugna igen när noshörningen skrattade och tog en stor bit tårta som trollkarlen och häxan bjöd på.

I en annan värld finns inget farligt. Det blev tårta till alla. En lycklig stund.

Silent Books gränslösa budskap

Projektets mål var att utveckla och sprida en metod för att nå vuxna och barn med annat modersmål än svenska, både för att lägga grunden för en god språkutveckling hos nyanlända barn och för att visa på betydelsen av vuxna som läsande förebilder.

Ställer mig frågan om stunderna tillsammans med målgrupperna levt upp till målen och googlade ordet *integration*. Wikipedia beskriver integration på följande sätt:

”En sammanställning av sinsemellan olika delar till en komplexare helhet, eller en process eller ett mål för att nå en förening av skilda delar till en större helhet.”

Vi sätter gränser mellan länder och människor. Vi sätter gränser mellan olika kulturer och språk. När vi inte förstår varandra uppstår utanförskap, men delade upplevelser förenar oss oavsett modersmål. Vi skapade en komplex helhet och förenades i böckernas och musikens känslösamma värld.

Det känns som att målet är uppfyllt.

Projektets andra del

I projektets nästa fas fick fem bibliotekarier handledning inför uppgiften att möta nya målgrupper med Silent Books.

I detta kapitel beskrivs genomförandet, bland annat med utdrag från bibliotekariernas reflektioner, både mellan träffarna med målgruppen och en tid därefter.

Äventyr

På upptäcktsfärd

I andra delen av projektet deltog följande bibliotekarier och medresenärer:

- Bibliotekarien Elin Streiffert på Nässjö stadsbibliotek, Nässjö kommun, mötte gymnasieelever i särskoleklass på Brinellgymnasiet i Nässjö.
- Bibliotekarien Maria Sandström Låstberg på Tabergs bibliotek, Jönköpings kommun, mötte personer med afasi på Jönköpings stadsbibliotek.
- Bibliotekarien Carina Karlsson på Korsberga bibliotek, Vetlanda kommun, mötte förskoleelever på biblioteket.
- Bibliotekarierna Ingrid Halje och Ulrika Lundkvist på Mullsjö bibliotek, Mullsjö kommun, mötte personer med demens på Björkgårdens demensboende.

Det första steget för bibliotekarierna var att formulera sin personliga plattform samt svara på frågan varför de ville delta i projektet och möta den målgrupp de själva valt. Svaret på frågan är deras intention.

Under handledningen mellan träffarna med gruppen tittade vi på helheten och fokuserade på det som fungerade och vad de upplevt positivt.

Efter varje träff har bibliotekarierna reflekterat och försökt besvara följande:

Vad hände – och vad hände inte?

Hur vecklade det ut sig – eller blev det bara invecklat fantastiskt?

Reflektionerna visade sig vara viktiga i processen att utforska nya kreativa förhållningssätt.

En varaktigt upplevelse

Nässjö stadsbibliotek –
Silent Books i gymnasiesärskola

MÅLGRUPPElever på gymnasiesärskola.

MODFöljsamhet. Delaktighet. Glädje i stunden.

METODVad ser jag?

ANTAL TRÄFFAR 5

En varaktig upplevelse

Deltagarna är åtta killar och tjejer i åldrarna 16 till 19 år med stor funktionsvariation. Större delen av eleverna har egna assistenter och flera elever är rullstolsburna. Vi träffas i ett klassrum på deras skola, Brinellgymnasiet.

Bibliotekarien Elin Streiffert arbetar som ungdomsbibliotekarie på Nässjö stadsbibliotek. Hon har haft många olika arbetsuppgifter, men det konstanta har alltid varit att försöka göra litteratur lustfylld i mötet med ungdomar, både på biblioteket och på kommunens skolor.

Inför uppstarten träffades Elin och jag för personlig handledning. Hon berättade att en händelse på biblioteket inspirerat henne att börja arbeta med den valda målgruppen. En av eleverna från särskolan hade suttit på golvet i biblioteket, helt förtrollad av en tecknad seriebok. Pedagogerna var förvånade eftersom eleven tidigare inte visat något som helst intresse för böcker. Händelsen etsade sig fast. När Elin fick reda på att projekt Silent Books var igång kontaktade hon gymnasiesärskolan, som gav ett positivt besked.

Tillsammans finslipade vi Elins personliga intention och utformade en individuell processplan. Elin förde sedan loggbok i form av en skriftlig reflektion före och efter varje träff med gruppen. Jag deltog vid andra, tredje och sista träffen.

Elins intention

Böcker ska vara en varaktig upplevelse.

ELIN Jag skulle fundera på varför jag ville det här, och vad jag ville få ut av det. Vad jag vill är att det ska öppnas upp en ny värld för alla som är med, att man ska se att böcker inte behöver vara tunga textböcker. Det finns böcker i många varianter – Silent Books är en variant som kanske kan hjälpa till att väcka läslusten.

Jag vill skapa ett utrymme där läsning blir glädje, där man tänker på böcker och direkt kopplar det till något lustfyllt istället för något jobbigt och ansträngande. Genom detta kan det bli en varaktig upplevelse, något man vill fortsätta bygga på.

Så här tänkte vi

Att läsa en bok från pärm till pärm känns inte möjligt – och varför skulle det vara nödvändigt? Med inspiration från många Silent Books får vi istället en möjlighet att berätta tillsammans, alla på en gång. Vad fångar just din unika uppmärksamhet?

ELIN Silent Books ger en möjlighet för individen att se en egen berättelse. Vad ser jag? Olika delar kan bli olika viktiga beroende vad man tittar på.

Där någon ser något läskigt kanske någon annan ser något spännande och roligt. Eleverna ska vara i fokus – inte assistenterna, lärarna eller ens vi som leder det.

ELISABETH Målgruppen hade stor funktionsvariation. Redan innan vi träffade dem tänkte jag att de med största sannolikhet kommunicerar helt olika. När en grupp är mångfacetterad gäller det att hitta en gemensam känsla, där det enskilda lyfts fram utan att förminska det gemensamma skapandet. Det jag ser och det du ser är lika betydelsefullt.

Olika förväntningar utmanar

ELIN Efter lunch hade jag packat min cykel full med böcker för det första mötet med särskolegruppen på Brinellgymnasiet. När jag kom in i klassrummet satt åtta ungdomar, två lärare och tre assistenter och väntade på mig. Det var en spänd stämning i luften – ingen visste riktigt vad som skulle hända.

Jag märker direkt att vi har väldigt olika föreställningar om vad som ska hända. I mitt huvud såg jag en dag av aktivitet, att alla skulle bli nyfikna på att vara med. Jag hade tänkt mig att vi skulle sitta som i en hästsko, så att det var lätt för alla att se och prata med varandra.

Elever och lärare verkar ha haft en annan tanke om vad som ska hända. De har placerat borden så att alla kan se mig som står längst fram. De verkar förvänta sig att få vara passiva, inte att de ska vara med och skapa. Jag får snabbt tänka om och försöker komma på en plan för hur alla ska känna sig delaktiga och sedda. Jag försöker röra mig runt så mycket som möjligt och prata med så många jag kan. Eleverna får friheten att byta platser för att kunna sitta bredvid en kompis som läser en intressant bok. Lärare och assistenter går också runt bland eleverna, så det blir rörelse.

Det blev en stund med ordnat kaos, men under 40 minuter fick vi alla känna på Silent Books. Trots en del fumlande blev det en rolig stund då alla fick testa att skapa sin egen berättelse utifrån bilderna de såg.

ELISABETH Kommunikationen innan vi träffar en ny målgrupp är viktig. Om möjligheten finns kan det vara bra att informera assistenterna i förväg för att hjälpa dem i uppgiften att vänta in sina klienter istället för att skynda på dem. Föreställningar och förväntningar finns alltid och kan krocka med det vi tillsammans vill skapa. Här fick vi erfara hur det kan bli när olika föreställningar skapar lite kaos, men ett första tillfälle är en stund av utforskande.

Vid nästa tillfälle visste vi mer om varandra och kunde, med utgångspunkt från gruppens sammansättning, börja använda metoden Vad ser jag.

Vad ser jag – vi hittar in i kreativitet och glädje

ELIN Elisabeth besökte oss och lät alla elever välja varsin bok. De började genast bläddra och titta på bilderna. Elisabeth frågade om de kunde hitta något som de tyckte var fint eller roligt i böckerna. Medan eleverna bläddrade gick vi runt och frågade vad de gillade. Elisabeth skrev upp deras egna ord på tavlan så att alla kunde se dem. Den som inte kunde hitta något de gillade i sin bok fick chansen att byta bok.

I början var det lite tyst – eleverna verkade osäkra på om de vågade berätta vad de hade hittat. Men när några elever fick mod att berätta lossnade det även för andra, och snart vågade alla bidra. Sedan började Elisabeth berätta utifrån orden som stod på tavlan. Hon berättade om en katt och en haj vid en brygga med skelett under, och om en pojke som ville bada. Hon fick lite hjälp av eleverna och det blev en rolig stund med en väldigt härlig berättelse. Eleverna blev glada när deras ord kom med i berättelsen och när vi visade upp boken de tittat i.

Dagen efter fick jag ett mejl av lärarna – eleverna hade uppskattat vårt besök. Så fort vi hade gått hade en elev gått fram till tavlan och skapat sin egen berättelse med hjälp av ord och bilder. Lärarna upplevde att tempot vid vår träff var lite högt och att det är bra om rummet är möblerat på rätt sätt när vi kommer. Det kändes bra att vi kunde stämna av med lärarna vad som fungerat mer och mindre bra. Jag uppskattade kontakten och kunde anpassa och förbättra upplägget till nästa träff.

ELISABETH Kommunikation och följsamhet går hand i hand och eftersom varje grupp är unik visste vi inte hur det skulle fungera. I förvisningen om att vi kan testa i en känsla av glädje och lekfullhet försvinner kravet på att det måste bli som vi har tänkt. Vi presenterade ett sätt att arbeta och det visade sig fungera bra, om än med vissa modifieringar. Med konstruktiv kritik kan vi anpassa metoden och ha ett betraktande förhållningsätt till hela berättarstunden, men ändå behålla den ursprungliga intentionen. Elin ville skapa en varaktig upplevelse och lärarna återkopplade att en av eleverna gått fram till tavlan och skapat sin egen berättelse efteråt.

Ett ögonblick av inspiration leder vidare

ELIN Jag hade en del idéer inför mitt nästa möte med gruppen. Elisabeths råd var att ta upp dem med lärarna och eleverna. På så sätt skulle jag ge dem utrymme att bli en del av förändringen istället för att ställa mig själv i centrum. Några dagar innan kontaktade jag lärarna och presenterade mina förslag på förändringar. De förde frågan vidare till eleverna och kunde på så sätt förbereda dem inför träffen.

Min önskan var att vi skulle känna gemenskap, att vi gjorde detta tillsammans. I vissa grupper kanske det fungerar att överraska, men här behövde jag tänka på balansen mellan nytt och bekant. Jag förstod att små nyheter kunde vara okej, men att trygghet var viktigare.

Läraren frågade om någon av eleverna ville måla och berätta en egen saga. Det var det en som ville. Hon började måla på tavlan, men blev lite nervös inför att själv berätta. Då frågade Elisabeth om hon fick berätta något till det som eleven hade målat, och det var okej. Det blev en berättelse om en rund liten sak som ville bli en Lisbeth. För en Lisbeth var snäll och glad och tog hand om sin klass.

När den berättelsen var slut ville eleven sjunga en sång för alla, och en annan elev ville måla på tavlan. Så det sjöngs till Carolas Himlen i min famn och ritades rullstolar på tavlan.

När vi gick mot bilen var jag hög på glädje. Mitt mål var att hitta glädjen i stunden, och det var inte alls svårt att få fram den. Jag kom inte ens ihåg att det var det jag skulle tänka på, för det kom så naturligt. Att jag inte alltid visste vad jag gjorde spelade ingen roll. Det var ingen som hade några höga krav och vi hade alla kul tillsammans den timmen.

Läraren sa till och med att så som det var nu, att eleverna pratade och vågade ta för sig och hittade på egna berättelser, det var tack vare oss och böckerna. Vi hade lyckats skapa en nyfikenhet som gav läslust och glädje. Det var en fantastiskt fin komplimang och jag svävade hela vägen tillbaka till stadsbiblioteket.

ELISABETH När en av eleverna ville rita på tavlan grep jag in och frågade om jag fick berätta till det hon ritade. Vår lyhörddhet är avgörande. Ett ögonblick av inspiration gjorde att eleven fick en skjuts framåt istället för att dra sig tillbaka. I nästa stund bjöd hon in till allsång och fler elever hakade på vägen av kreativ glädje.

Vår egen nervositet i rollen som ledare kan stå i vägen för det vi vill förmedla och skapa. I ett osäkert läge är det bra att veta hur vi kan göra för att vända en känsla, exempelvis från nervositet till skapande nyfikenhet.

ELIN Det är stor skillnad att ha ett berättartillfälle tillsammans med någon som vet vad de gör. Det var strukturerat, det rörde sig hela tiden framåt mot ett tydligt mål. Efter att ha sett hur Elisabeth arbetar så känner jag mig tryggare i att arbeta med Silent Books. Samtidigt fick det mig att inse hur lite jag visste om alla olika sätt att använda de tysta böckerna. Det fick mig att börja fundera vidare. Man kan använda dem för att skapa olika känslor och olika samtal, locka människor till läsning och till att utforska mer än det vi ser vid första anblicken.

ELISABETH Jag vet egentligen inte vad jag gör eller ska göra i första mötet med en grupp. Vad jag däremot visste var Elins intention – böcker ska vara en varaktig upplevelse. Laddad med egen inre glädje och med delaktighet och varaktighet i tankarna formade jag gruppen kring den grundläggande metoden Vad ser jag.

Det som vecklade ut sig var ett samspel utifrån gruppens förmåga och med mycket kreativ glädje.

Konsten att vara lagom förberedd

ELIN Det är skillnad på att vara förberedd och att vara förberedd. Jag vill gärna ha kontroll på allting och det är svårt att släppa kontrollen. Jag verkar bara ha två lägen: att veta allt in i minsta detalj eller att nästan inte göra något alls och vara förvirrad. Detta är något jag måste arbeta vidare med. Man kan vara förberedd utan att veta allting som kommer att hända. Att vara trygg i det man gör är egentligen mycket viktigare än att ha all kontroll. Med trygghet kan man skapa väldigt mycket roligare och intressantare stunder med gruppen.

Innan vi gick in i klassrummet hade vi bestämt att vi ville gå därifrån med ett lugn. Vi satte det målet utifrån att jag känt en del oro och nervositet innan. Jag ville känna att det hade varit en bra stund, att min nervositet hade skingrats och övergått i lugn, lättnad och glädje.

Vi uppnådde målet. Jag var fortfarande lite skakig efter, men mest var jag lugn. Det var en glädje att kunna fortsätta trots en massa om och men.

En trygg projektledare och bra människor runt omkring mig, som peppade och var ett stöd, skapade ett lugn när jag inte kände mig lika stark. Det är inte meningen att man ska klara allt själv – det är därför man har ett helt team runt sig som hjälper till när man vågar be om det.

ELISABETH Ur kaos skapas ordning. Att planera och fundera är nödvändigt, men nyckeln till kreativitet är att sedan släppa all kontroll utan att känna sig misslyckad. Under projektet arbetade vi en hel del med mod för att skapa glädje och trygghet. Vi gick igenom svårigheter med känslor av att inte räcka till, både vad gäller tid och förmåga. Tack vare Elins mod, målgruppens öppenhet och en tydlig plan kom vi framåt och skrattade åt allt tokigt, både bra och dåligt. Kreativt berättande är en stund av närvaro i det som sker.

Vi har ännu bara skrapat på ytan

Några månader senare reflekterar Elin på följande sätt:

ELIN Det jag har känt starkt, både under projektets gång och efteråt, är vårt goda samarbete. Vikten av att arbeta tillsammans och att allt inte ligger på mig, även om det är jag som leder. När vi gjorde processplanen utgick vi från vad jag ville – det gör man aldrig annars, konstigt nog. I samarbetet med skolan kunde jag se att eleverna och lärarna blev alltmer delaktiga och aktiva i det vi gjorde. Jag hade ju kunnat vara den som kom och gjorde min grej, men så blev det inte här. Istället för att jag gjorde något *för* dem blev det *med* dem.

Det finns många roliga, sorgliga och intressanta bilderböcker. Jag skulle vilja se hur vi kan använda dem på många sätt och med många olika målgrupper. Vi har nog bara skrapat på ytan av den potential som finns i Silent Books.

Nyfikenhet och gemenskap, när det inte blir som det var tänkt

Tabergs bibliotek –
Silent Books för personer med afasi

MÅLGRUPP Personer med afasi.

MOD Gemenskap. Nyfikenhet. Fokus. Lekfullhet.

METOD Samtal inspirerade av bilder. Associationer.

ANTAL TRÄFFAR 5

När det inte blir som det var tänkt

Gruppen består av fyra vuxna med afasi. De har anmält intresse för att utforska Silent Books efter en inbjudan via Afasiföreningen i Jönköpings län. Föreningens ordförande, Karin Zätterman, är en av deltagarna och har även medverkat i planeringen. Hon är också låntagare på Tabergs bibliotek och har haft många samtal med bibliotekarien Maria om hur livet kan vara för en person med afasi. Gruppen träffas i lokalen Sagan på Jönköpings stadsbibliotek.

Bibliotekarien Maria Sandström Låstberg arbetar på Tabergs bibliotek, ett ensam-bemannat närbibliotek i ett villasamhälle strax söder om Jönköping. Hon ansvarar både för löpande biblioteksarbete och programverksamhet för flera olika målgrupper: vuxna, barn, skolklasser och personer med särskilda behov.

Inför uppstarten träffades Maria och jag för personlig handledning. Vi utformade processplanen och finslipade Marias personliga intention. Maria förde sedan loggbok i form av en skriftlig reflektion innan och efter varje träff med gruppen. Jag deltog vid andra, tredje och sista träffen med gruppen.

Marias intention

Att återerövra ett tappat språk – att se om det är i tystnaden nyckeln till språket finns.

MARIA På bokmässan lyssnade jag på ett föredrag om hur IBBY har arbetat med Silent Books för att lära invandrarbarn svenska. Då väcktes mina tankar på att använda Silent Books bland personer med afasi. Det skulle kunna vara ett verktyg för att återerövra och utveckla ett mer eller mindre förlorat språk – att se om att det är i tystnaden nyckeln till språket finns.

En bilderbok talar ju utan språk. Alla kan läsa den, oavsett om de faktiskt kan läsa eller inte, eftersom det är bilderna som talar. Tidigare erfarenheter och kunskap avgör hur just du tolkar bilderna och berättelsen och det finns inget facit. Det finns inget rätt eller fel, utan allt är rätt.

Så här tänkte vi

MARIA Vi såg tidigt att gruppen inte bör vara för stor – högst fyra eller fem deltagare, så att alla får tid och möjlighet att prata och läsa tillsammans. I en mindre grupp är det lättare att våga tala. Det är viktigt att skapa en stämning där deltagarna visar varandra respekt och uppmuntrar varandra.

Tillsammans skulle vi skapa en berättelse med inspiration av Silent Books. Till vår hjälp hade vi både ord och ljud från instrument.

Ljuden fick symbolisera en acceptans och avdramatisera det faktum att man på grund av afasin inte alltid kan uttrycka det man vill. Då man slappnar av och känner lugn och trygghet hittar man förhoppningsvis ordet eller meningen man letar efter.

Varje målgrupp har unika förutsättningar

MARIA Ingen gång har varit den andra lik. Vi hade en första tanke att tillsammans skapa en berättelse utifrån *Det var en gång ...* och fylla på med inspiration och associationer från Silent Books-böckerna. Men det visade sig vara för svårt – att säga en hel mening är långt ifrån självklart när man har afasi.

Eftersom vi ville att deltagarna skulle uppleva träffarna som positiva och utvecklande, inte känna sig nedtryckta eller förminskade, har vi fått tänka om några gånger under resans gång.

ELISABETH Vi visste för lite om afasi och fick lära genom görande och samarbete. Den ursprungliga tanken, att göra berättelsen utifrån bilder och låta ljud från de olika instrumenten ersätta tappade ord, fick helt enkelt läggas ned. Vi fick göra om och bättre tillsammans. Återigen ett bevis på hur viktigt det är att samla information inför en ny målgrupp.

MARIA När deltagarna skulle välja varsin bok från bokbordet uppstod ett visst motstånd, eftersom de upplevde många av böckerna som barnböcker.

ELISABETH Maria och jag hade pratat om att många av böckerna kan uppfattas som barnböcker. Vi valde ändå att ha kvar alla böckerna istället för att sätta upp gränser och hinder. Nyfikenhet och lekfullhet fick styra och visa vägen inför en målgrupp ingen av oss hade arbetat med tidigare.

Vi kommer över vägguppet och hittar böckernas roll

MARIA Det jag verkligen haft svårt med i det här projektet är att tydligt leda och styra gruppen. Det bör ju helst ske utifrån den ursprungliga planen och det lyckades jag inte alltid med. Orsaken kan vara att jag helt enkelt inte är van vid att leda grupper med vuxna.

Det är en utmaning att styra starka viljor och dessutom undviker jag gärna konflikter. Därför valde jag ibland att inte insistera på att vi måste använda Silent Books.

Så småningom tyckte jag det gick väldigt bra att få in böckerna i samtalet, trots att det inte var helt naturligt för alla att samtala utifrån en bok. Vad som gjorde det enkelt vet jag inte.

Jag hade inte förberett mig på olika strategier för att lyckas – kanske var jag helt enkelt redo att styra gruppen dit jag ville. Att det dröjde ganska länge mellan våra träffar kanske också gjorde det lättare för mig att kliva in i en mer ledande roll.

Jag har lärt mig att jag behöver vara trygg i rollen som ledare – hålla linjen och behålla mitt fokus. Det får åka iväg också, men jag behöver kunna föra tillbaka samtalet till böckerna. Den erfarenheten kommer jag ha stor nytta av i framtiden, vad jag än arbetar med.

ELISABETH Utmaningen har varit att hålla fokus på Silent Books – att använda bildernas möjligheter och samtidigt följa gruppens behov. När man upplever att det inte fungerar väcks insikter om det egna ansvaret. Maria har tydligt reflekterat och visat att övning ger färdighet.

MARIA Vid vår tredje träff hade vi kommit över vägguppet och nu satt alla och bläddrade i Silent Books-böckerna. De letade efter bilder som inte bara hängde ihop med det man själv sagt, utan som också kunde förklara ord som man ville använda, men inte kunde säga. På så vis skulle man kunna förmedla en hel mening, eller till och med en hel berättelse.

Det blev ett charmigt, vimsigt samtal om fantastiska musikupplevelser i kyrkorna kring jul, om att beställa en ny tand på e-hälsan och om att få en ny bil i julklapp. Vi pratade om hur hemskt det var att inte kunna säga någonting alls efter att ha fått en stroke och om att inte kunna läsa en låttext, men att däremot kunna spela instrument efter noter. Något som också kom upp var hur viktigt det är att få dela av och dela upp det man vill säga.

ELISABETH Att komma över barnboksstämpeln, vägguppet, var en utmaning. Det gällde att undvika att gå in i föreställningar och motstånd och istället välja ett nyfiket lekande förhållningssätt. Precis som Maria beskriver behöver processen få utrymme och med tiden lossnar det.

Silent Books kan vara en brygga mellan olika världar

Några månader senare träffar jag Maria. Det har gått en tid, och nu samtalar vi åter om Silent Books för personer med afasi:

MARIA Jag hoppades kunna bidra till att skapa en känsla hos deltagarna:

Jag tycker om de här personerna och det vi gjort, jag vill gärna gå hit igen.

Jag tror att vi alla kände att vi hade haft en trevlig stund tillsammans. Meningen är inte att det ska kännas som ett undervisningstillfällen, där man kan göra rätt eller fel. Istället ska det vara gemytliga och givande tillfällen. Med Silent Books som kompass går vi tillsammans på utforskade stigar.

ELISABETH Förmågan att skapa god stämning är oerhört viktig för att skapa bryggor mellan olika världar. I denna grupp blev känslan av att gärna vilja komma tillbaka viktigare än själva metoden. Gemenskap och nyfikenhet får visa vägen när Silent Books ska inspirera till att återerövra ett tappat språk.

Inför nya situationer, i det här fallet en helt ny målgrupp, är samlandet av information en viktig del. Likaså är upptäcktsfärden, processen, av stor betydelse för att kunna se helheten. Med ett nyfiket fokus blir resultatet värdefulla erfarenheter.

Allt är möjligt

Korsberga bibliotek – Silent Books i skolan

MÅLGRUPP Sexåringar i förskoleklass.

MOD Arbetsglädje. Fantasi. Dynamik.

METOD Rumpäventyr med tema vatten.

ANTAL TRÄFFAR 3

Allt är möjligt

Gruppen är en förskoleklass, ett tiotal elever tillsammans med en pedagog. I gruppen finns både flickor och pojkar av olika nationaliteter och med skiftande språkförståelse. Barnen har läsvana och besöker regelbundet biblioteket, som ligger i anslutning till deras skola, Korsberga skola. Det innebär att de känner väl till lokalerna och har träffat bibliotekarien, Carina Karlsson, tidigare.

Inför uppstarten träffades Carina och jag för personlig handledning. Vi utformade processplanen och finslipade Carinas personliga intention. Carina förde sedan loggbok i form av en skriftlig reflektion innan och efter varje träff med eleverna. Jag deltog vid första och andra träffen.

Carinas intention

Ta plats och lyssna till barnens språk där även de tysta får höras.

CARINA Böckerna ger möjlighet till interaktiva möten där målet är att alla är delaktiga. Vi kan leka fram bokens berättelse med barnens språk.

Traditionella berättar- och sagostunder har ett förmedlande pedagogiskt förhållnings-sätt. Det här blir ett mycket mer interaktivt sätt att jobba. Berättelsen finns till viss del i bilderna, men när texten ersätts av barnens medverkan blir det dynamiskt. Det är inte ett färdigt språk som läses upp. Allt är möjligt, säger Elisabeth flera gånger när barnen funderar kring vad som ska hända härnäst.

Det kändes viktigt att låta alla barn få en röst. Planer, mål och konventioner bygger på allas lika värde och delaktighet. Men hur är det egentligen för dem som inte kan eller förmår ta sin självklara plats – de som har annat modersmål än svenska eller som inte behärskar det talade och skrivna ordet på grund av personlighet, funktionsned-sättningar eller något annat?

Så här tänkte vi

CARINA Det som ska genomsyra våra träffar är att locka fram barnens egna berättelser och låta alla höras. Redan innan berättarstunden funderade vi kring om vi kunde få med de tysta barnen på en gång eller skulle följa upp dem sedan.

Den spännande utmaningen var att tänka utanför boxen, utanför noggrant planerade sagostunder där bokvalet, sagorna, sångerna, musiken och ramsorna är förberedda av mig som bibliotekarie. Även om barnen då är delaktiga genom att berätta vidare och flikar in är de ändå inramade i ett slags färdigt koncept.

Inför den här stunden visste vi inte ens vilken eller vilka böcker vi skulle använda, om det skulle bli kaotiskt och om vi skulle kunna uppfylla målet med alla barns delaktighet på en gång. Ledordet blev glädje, som i arbetsglädje och berättarglädje – eller en stunds glädje i en kaotisk värld.

Det här väcker tankar om att en berättelse inte kan bli klar. Den kan ha olika ingångar och genomgångar, olika sätt att läsas och tolkas. Med barnens erfarenheter och unika sätt att tolka lever berättelsen vidare även efter vår lilla berättarstund. Förhoppningsvis leder det till nya samtal som lockar fram barnens egen berättarlust.

ELISABETH I de första samtalen med Carina blev det tydligt att hon ville veta hur vi skulle göra. Mitt svar kunde bara bli att det beror på barnen. Vår planering fick bli utifrån hennes intention, att alla ska få en röst. Vår metod blev Rumpäventyret, en grundmetod där nyfikenhet och dynamik får spelrum. Ledaren och deltagarna avgör hur detta sker. Vi enades om att jag skulle visa hur och Carina fick rollen som aktiv i en lärande situation.

Nyfikenhet och engagemang väcks och syns på olika sätt

CARINA Vid den första träffen byggde Elisabeth upp en spänning kring böckerna genom att gömma dem under sittkuddarna. Det blev ingången till rumpäventyret.

Under Elisabeths kudde fanns *Mr Wuffles*, ingen bok utan vad? Barnen hävdade bestämt att det var en bok, men var genast med på att det var en katt och riktiga rymdgubbar. De funderade över hur små gubbarna var och mätte med fingrarna i luften. Ett barn sade sig bestämt ha sett rymdgubbar på riktigt.

Det var intressant att se hur Elisabeth både dämpade och lyfte barnens berättelser. När de som tog plats och hade starkast röst hördes över de andra bekräftade och bejakade hon och gav dem talutrymme. Men hon vände sedan snabbt uppmärksamheten mot dem i bakgrunden för att ge varje barn rätt att bli sett och hört.

Delaktigheten handlar också om att ta plats kring böckerna, att vara en del av gemenskapen och berättarringen. Ett barn sa: Jag får inte plats, men tog sig sedan bokstavligen den platsen genom att flytta närmare. Några andra höll sig i utkanten men visade delaktighet i berättelsen genom mimik och uppmärksamhet.

Boken om lejonet och musen väckte engagemang. Det syntes på barnens uttryck att de var medberättare och de talade med få eller många ord. Klart att den lilla musen skulle slukas av lejonet. Här var inlevelsen stor om vad som kunde tänkas hända; hemska dödliga saker kunde drabba både lejonet och de människor som fångat det.

Det var inget lyckligt slut, vilket flera av barnen gav uttryck för. Men tänk ändå vilken tur att en liten mus kan hjälpa ett stort lejon och att de blev vänner istället för fiender. Boken var så engagerande att barnen protesterade ordentligt när slutet bläddrades fram innan berättelsen var klar.

ELISABETH Eftersom Carinas intention innehöll en önskan om att varje barn ska få höras fokuserade jag på att skapa en miljö i tystnad och nyfikenhet. Det finns många olika sätt att skapa nyfikenhet, i detta fallet valde jag lukten: Det luktar bok här. Under min kudde luktade det mest och vi kunde tillsammans börja berätta om min stinkande rumpbok.

I slutet tog vi fram alla böckerna och barnen fick berätta vad som fångade deras uppmärksamhet i just deras bok, vad de tyckte bäst om och varför. Eftersom vi redan tidigare klarat av det här med att prata i munnen på varandra, blev det nu helt naturligt att vara aktiva lyssnare.

Rumpäventyret blir ett vattentema

CARINA När Elisabeth besökte oss nästa gång inledde hon med att be barnen blunda och lyssna till ljudet av ett regnstav. Det tog inte lång stund förrän ett barn tyckte det lät som just vatten. Vi pratade om var det finns vatten, om de druckit vatten, borstat tänderna och spolat i toaletten. Elisabeth lärde oss en ny vattensång – vårt tema var igång.

Rumpäventyret från tidigare träffar fortsatte. Barnen blev mycket förvånade när de upptäckte att det inte fanns några böcker gömda under kuddarna. De tittade flera gånger. Böckerna hade försvunnit i det stora havet på biblioteket. Barnen fick simma som fiskar för att leta reda på varsin bok. De började ivrigt bläddra i böckerna för att se om det fanns vatten i dem. Ibland var det uppenbart att hela boken handlade om vatten, som i *The adventures of Polo* och *Simbassängen*. I andra böcker kunde det vara ett glas saft som innehöll vatten eller några djur som var törstiga.

Det var väldigt roligt att se att barnen verkligen snappat upp det här med berättande. De levde sig in i bilderna och gjorde sina egna tolkningar. Jag hörde inte att de upprepade vad de andra sa eller rättade varandra. Det blev ett interaktivt möte med barnen och boken. Barnen respekterade varandras tolkningar och lät allas berättelser föra boken framåt.

ELISABETH Vid andra träffen var rumpäventyret en självklarhet och förväntan fanns hos barnen. Det var dags att föra berättandet framåt med hjälp av ett tema kopplat till böckerna. Vi valde vatten.

Vi inledde med en regnstav som lät som rinnande vatten och en sång om fiskar och vatten. Golvet blev ett stormande hav med simmande delfiner, bläckfiskar och en stor stark haj. Hur ofta simmar vi på golvet i ett bibliotek för att leta efter böcker?

Alla simmade runt för att hitta sin bok som fanns gömd någonstans på golvet och fiskar är ganska tysta djur.

I ett kreativt berättande är det bra om vi har med oss grundtanken och följer en struktur som stödjer den aktuella intentionen: Ta plats och lyssna till barnens språk där även de tysta får höras. Vi kan förbereda ett tema där alla kan delta.

Nya förväntningar ger inlevelse och delaktighet

CARINA Planeringen inför berättarstunden blev annorlunda än sist, eftersom jag skulle hålla i den själv. Det var inte tänkt så från början, så min första tanke var: Oj, hur gör jag nu? Utifrån den tanken försökte jag fånga känslorna av öppenhet och spontanitet.

Barnen kom in och satte sig på kuddarna. De visste sedan tidigare träffar att böckerna åg gömda under kuddarna, men tog inte fram dem direkt. Böckerna låg där och väntade och barnen lät dem ligga kvar som en hemlighet. Med lite inledande trumma och en orange sjal lyfte jag upp boken *Herr Kanin och den elaka moroten*. Det märktes att barnen inte förväntade sig någon text eller ett ensidigt berättande från mig.

När jag visade bokens uppslag började barnen spontant att kommentera och fundera kring bilderna. Jag flikade in öppna frågor: Vad händer? Hur ser han ut? Hur kommer det att gå? Varför sitter den fast så? Barnen berättade både vad de tänkte om det som hände direkt i bilderna och vad som kunde tänkas hända längre fram i boken. De gav också inlevelsefulla förslag om hur Herr Kanin skulle kunna gräva, boxa, dra och sparka loss moroten.

ELISABETH Carina följer grundstrukturen och beskriver tydligt hur hon förhåller sig när det är dags för henne att hålla i gruppen själv utan handledning. Istället för att planera och tänka för mycket väljer hon att fånga känslor av öppenhet och spontanitet.

Det finns inga metodiska genvägar

CARINA I berättande med Silent Books kommer varken tema eller metod i första hand. Istället har vi hela tiden vår intention i åtanke: att alla barn bär ett berättande och att alla barns röster ska få höras varje gång vi träffas. Det märks att barnen är med på att vi skapar berättelser tillsammans – att det inte ensidigt är vi vuxna som berättar för barnen. Vi måste komma ihåg att det är barnen som är mittpunkten.

Jag kan tänka mig att någon vill ha ett färdigt koncept och en färdig metod för att jobba med Silent Books. Det är en utmanande tanke att det inte går att skapa en sådan metod. Det är gruppen, rösterna och böckerna som tillsammans skapar stunden. Vi skulle kunna lägga en metod ovanpå alltihop som ett enkelt filter, men om vi inte lyssnar in och är uppmärksamma har vi förbisett det som är viktigt: att höra och att låta höra.

Jag tror inte vi behöver vara rädda för att göra Silent Books på vårt eget sätt, kanske till och med lägga in viss struktur och en verktygslåda av idéer. Men om vi försöker göra om det till en traditionell metod och glömmer bort öppenheten och lärandet är jag rädd att vi missar det väsentliga.

Berättande inifrån är inte berättande som prestation.

ELISABETH När vi träffades första gången var Carina mycket tveksam till att inte ha en tydlig planering och ett tryggt tillvägagångssätt. Att pröva en ny ingång utan minutiös planering var utmanande redan som tanke. Hon antog utmaningen och när barnen kom in på biblioteket hade vi gömt en bok under varje sittkudde. Äventyret hade börjat.

Det skulle blivit fem träffar i Korsberga, men av skäl ingen av oss kunde råda över blev det bara tre.

Tack Carina

Det var ett stort nöje att arbeta med dig.

Särskilt tänker jag då på ditt mod att utforska nya arbetssätt och din förmåga att reflektera. Tyvärr finns du inte med oss längre. Du lämnar efter dig ett tomrum vi får fylla med minnen.

Vårt tack ekar ut i universum – kanske hör du ...

Känslan minns

Mullsjö bibliotek –
Silent Books på demensboende

MÅLGRUPP Personer med demens.

MOD Glädje. Lyssnande. Närvaro.

METOD Samtal

ANTAL TRÄFFAR 5

Läsglädje på Björkgården

Bibliotekarierna på Mullsjö bibliotek uttryckte en önskan om att nå ut till äldre personer som själva inte kunde ta sig till biblioteket. De ringde upp äldreboenden i närområdet och skapade på det sättet kontakt med aktivitetsansvarig personal på Björkgården, ett boende för äldre med demens. Personalen formade gruppen och vid träffarna deltog mellan fem och sju personer.

Ingrid Halje är biblioteksansvarig och arbetar med bemanning, inköp och gallring av media, fjärrlån och informationssökning samt vägledning av besökare. Hon driver också utvecklingsprojekt, exempelvis samarbeten med äldrevården för att nå låntagare som inte kan ta sig till biblioteket.

Ulrika Lundkvist jobbar som bibliotekarie med inriktning mot barn och unga. Vid sidan av det löpande biblioteksarbetet arbetar hon med läsfrämjande metoder och projekt med målet att stimulera barns läslust.

Inför uppstarten träffades Ingrid, Ulrika och jag för personlig handledning. Innan första träffen med de boende träffade vi också boendets personal, som berättade att bilderna inte bör vara alltför röriga, men gärna får ha starka färger. Urvalet av böcker behövde inte vara så stort, då personerna i målgruppen ofta har mycket begränsat närminne. Tillsammans formulerade vi en gemensam intention och målsättning för samarbetet.

Mallen för läsandet fick omvärderas, eftersom behov och förmåga skiljer sig mycket mellan personer med demens och de läsare biblioteket vanligtvis möter. Ingrid ansvarade för den skriftliga reflektionen under genomförandet. Efteråt fick vi också ta del av personalens reflektioner. Jag deltog vid alla träffar utom den fjärde.

Gemensam intention

Vi vill uppnå en känsla av läsglädje – vi är inte ute efter att gruppen ska prestera.

INGRID Idén att söka upp och läsa för personer med demens kommer från en annan kommun. Valet av böcker visade sig då vara viktigt, barnböcker om gamla tider passade bra. Samtidigt som jag planerade för något liknande här i Mullsjö kom jag i kontakt med Silent Books. Det kändes självklart att pröva det konceptet. Träffarna blev mycket givande och ledde dessutom till bättre kommunikation och fortsatt samarbete mellan biblioteket och äldrevården.

Så här tänkte vi

INGRID Personalen hade redan en idé om vilka personer på Björkgården som kunde ha glädje av att delta. Vi bestämde oss för att köra projektet ganska intensivt: vi skulle träffas regelbundet, varannan vecka. Varje träff skulle pågå högst en halvtimme och avrundas med elvakaffe.

Det kändes bra att personalen var positiv till biblioteketets besök och att vi fick möjlighet att samarbeta utifrån våra respektive professioner.

Att inte minnas men ha känslan kvar

INGRID Vi började med en presentation och visade böckerna vi hade med oss. Elisabeth började intresserat ställa frågor och det blev bra stämning redan innan vi hunnit börja titta i böckerna. Jag läste en bok tillsammans med en kvinna och blev överraskad av hennes ordförråd. Hon var klurig och skrattade åt tokiga saker i boken. Hon tyckte att blå färger var vackra och det tyckte flera andra också, visade det sig vid fiket.

Återkomsten och *Kartan* var de populäraste böckerna, med tydliga bilder. I *Var är tårtan?* och *Hundpromenaden* var bilderna för röriga och delvis för små. Den senare var vi ganska osäkra på, men ville ändå testa. Till nästa gång hoppas vi kunna ha med *Simbassängen*, som vi nu beställt. Jag förvånades över att deltagarna kunde sitta så länge som 30 minuter och läsa med bibehållet intresse.

Vid fiket fortsatte vi att tala lite om vad vi läst och då gick det upp för mig att de redan glömt vad vi gjort ett par minuter tidigare. Alla hade helt klart utbyte av vår lässtund – färgerna väckte känslor och man såg hur mycket tankar bilderna satte igång. Det märktes att våra läsare verkligen hade humorn i behåll.

BJÖRKGÅRDEN Allt flöt på bra, vi kunde anpassa böckerna lite så de rörigaste byttes ut. Väldigt spännande att se de boende vakna till och reflektera över bilder. En av damerna sa efteråt: Jag kommer inte ihåg, men har kvar känslan.

Den positiva upplevelsen verkar gälla de flesta deltagarna. Det väcker tankar och verkar vara ett bra sätt att hålla igång hjärnan och minnena. Hörde många skratt och prat, så Silent Books ska bli väldigt intressant att fortsätta med.

ELISABETH Känslor har betydligt längre livslängd än muntlig information. Eftersom vi visste att personerna hade begränsat närminne fick positiva känslor stå i centrum vid våra träffar. Böckerna lades på bordet i en blandad röra med hopp om att deltagarnas nyfikenhet skulle ta över. Det gjorde den också, och det blev en träff där vi berättade livligt för att i nästa stund inte minnas någonting av vad som sagts. För mig personligen, som är van vid andra målgrupper, var situationen ovanlig men samtidigt befriande. Vi leker i stunden och upplever glädjen när den kommer.

Samklang och elvakaffe

BJÖRKGÅRDEN Märker skillnad att de boende är mer aktiva denna andra gång, vissa saker fastnar och kommer fram då man möts igen. Skillnaden mot förra mötet är intressant, det verkar som om de nu visste hur det skulle bli och kunde slappna av. De böcker bibliotekarierna valt nu fungerar väldigt bra. Deltagarnas minne är alltså helt borta i nästa minut, men vissa delar sparas i känslor och i återkommande möten.

Väldigt trevligt sätt att aktivera de boende på och det sätter igång tankar och känslor. Jag är tacksam över att få delta och uppleva detta, det är det lilla som gör stora ögonblick.

INGRID Hur mycket ska man prata och kommentera, tar man för mycket plats? Vår uppfattning är att man får igång gruppen om man frågar och kommenterar. Det gäller att engagera dem, och det tror vi oss göra med engagemang och entusiasm.

Det är roligt att personalen har samma uppfattning som vi om vad vi ska uppnå. Vi vill uppnå en känsla av läsglädje och vi är inte ute efter att gruppen ska prestera. Vi möter förvånansvärt mycket engagemang och humor hos läsarna och det är trevligt att vi pratar om böckerna medan vi fikar.

ELISABETH När kaffet serveras är det lätt hänt att tappa fokus på böckerna, bilderna och den gemensamma upplevelsen. Samtalet drar lätt iväg och personerna med demens sitter tysta i sin egen tillvaro. Med varsamhet och inkännande kan samtalet under fikastunden stanna kvar vid det vi berättat om och sett i bilderna. Om deltagarna visar tecken på trötthet kan vi tillsammans hämta andan. Senare, när tystnaden sagt sitt, kan vi återknyta till böckerna med humor och värme.

Aktiviteten i läsandet ökar

INGRID Idag kändes förväntan i luften. Det fanns ingen tvekan. Välj bok och öppna den, därefter börjar samtalet. Mycket egna reflektioner från läsarna och intresse för att hitta och analysera detaljer. Mycket positiva till att läsa flera böcker och under fikat hördes flera kommentarer om böckerna:

Undrar om sådana hattar blir moderna nu?

En lärdom är hur viktigt det är att bygga nätverk. Mullsjö bibliotek och omsorgspersonal ska nu också samarbeta i andra sammanhang.

BJÖRKGÅRDEN Ser återigen skillnad på de boendes reaktioner, de är mer aktiva och pratar mer om vad de ser i böckerna. Märker också skillnad på sinnesstämning, de är gladare och mer bekväma i situationen. De minns inte namn och kanske inte heller utseende, men någonstans finns känslan av återkommande möten. Detta märks väl när de är bekväma och skrattande tar emot och njuter av en trevlig samvaro.

Uppskattade lässtunder och fortsatt samarbete

INGRID Vi tog med oss böcker vi använt tidigare och som fungerat bra. När en bok fungerar bra vill vi att alla ska få möjlighet att läsa den. Idag var vi sju personer, varav en helt ny deltagare. Nu märks det tydligt att de som varit med från början vet vad det handlar om. De är med i böckerna och kommenterar mera, något som också kan vara tröttande för personer med demens.

Personalen uppskattar också våra lässtunder och när vi hör att det blir en fortsättning med Silent Books känns det bra. De kommer att sitta och läsa enskilt med de äldre. Biblioteket bidrar med boktips, men kommer inte leda gruppaktiviteter på Björkgården.

ELISABETH Samarbetet visar på betydelsen av att sträcka sig utåt och vara aktiv i en uppstart utanför bibliotekens väggar. Likt en spindel behöver biblioteken spinna trådar och nät för att sprida läsfrämjande insatser bland särskilda målgrupper. Med god intention spann Ingrid och Ulrika en tråd och skickade iväg den. Tråden fångades upp av Björkgården.

Tack vare den spunna tråden får nu personer med demens, som själva inte kan besöka biblioteket, möjlighet att uppleva läsglädje.

Framtidens oskrivna blad

Möjligheter uppstår ständigt – i en allt mer accelererande fart. Att röra sig framåt, utforska nya områden och förbättra tillvaron kan bli en ständig utmaning.

Kreativitet berör och sätter igång rörelser som utforskar och bygger kontinenter ingen människa ännu utforskat. Det gäller att hänga med utan att förlora fotfästet, men meningen med livet är känslan av rörelse. De nya kontinenterna ser inte likadana ut, men när vi tar steget i nyfiken skönhet blir vandringen magisk.

Framtiden börjar nu och vi är där.

Vägen

**Vem får
sista ordet
i en bild?**

Vandraren

Det var en gång en man, vars uppgift var att sprida ordet. Människor från flera kontinenter hade lyssnat till hans berättelser, och där han vandrat dröjde sig visdom kvar under långa tider. Människor kände tacksamhet och glädje. Vandraren var en god, vis man.

Fastän han vandrat i flera år, fler än han själv kunde räkna, blev han aldrig riktigt nöjd. Det fanns mer att upptäcka, fler platser att besöka och många människor hade ännu inte lyssnat till hans ord. Outtröttlig gick han över berg och ner i dalar, där tystnaden ännu låg tyst.

I sökandet efter nya platser vandrade han en dag in i ett torrt och kargt landskap. Aldrig förr hade han upplevt sådan utmärglad mark. Det var sprickor i den torra jorden och endast små tuvor av torrt gräs, ingen kunde nu hitta näring i marken som en gång kanske hade varit bördig.

Från en klarblå himmel brände solen och törsten gjorde sig påmind. Vandrungen kändes tung. Efter tre dagars vandring sinade krafterna och vattenflaskorna var tomma. Törsten plågade och hur han än försökte var det omöjligt att ta ett enda steg till.

Jag är hungrig, sa han tyst för sig själv. Ordet var hans gåva, kanske kunde jorden lyssna så som människor gjort.

Jag är törstig, sa han med högre röst. Ingen lyssnade.

Han kände sig bedrövad och förbannade sin strävan att ständigt söka. Varför denna hunger efter att tillfredsställa en oförklarlig längtan? För första gången i sitt liv började han längta hem. Minnen dök upp från barndomen och den mat hans mor hade lagat.

Vandraren satte sig ned. Lutade ryggen mot en varm sten och började laga de allra bästa rätterna från barndomen. Familjen hade älskat stark mat och på tungan kunde han känna smaken av den goda starka chilin. Det kändes bekant och gott. Maten sköljdes ner med minnet av ett starkt rött vin.

Det var så gott att han kryddade mer och mer och ännu mer, tills han plötsligt började hosta och kvida. Tårarna rann, kroppen hettade av smaken från stark chili och strupen brann likt brinnande kol. Under den obevekliga solen ekade vandrarens hessa rop på hjälp ut över det karga landskapet.

En ung man hörde de förtvylade ropen och kom genast till undsättning. Väl framme fick han syn på en äldre man som låg på marken i fruktansvärda plågor. Med rinnande ögon och händerna krampaktigt runt strupen väste den gamle mannen fram ord han inte kunde förstå.

Vad gör du? frågade ynglingen. Varför ligger du här? Har du drabbats av sjukdom?

Vandraren såg upp. Med stor möda började han tala:

Jag är på vandring och har sökt länge men nu är jag vilse. Under lång tid har jag också varit utan mat och vatten. Så jag satte mig ned för att äta och dricka. Jag älskar stark chili och tänkte bara äta lite, men det smakade så gott att jag inte blev nöjd. Jag längtade efter ännu mer – och se på mig nu, sa han sorgset. Allt jag ville var att stilla min hunger och törst men istället ligger jag nu i svåra plågor på en ogästvänlig plats.

Om du med hjälp av din fantasi ville bli mätt och otörstig undrar jag varför du inte lagade något mer sött och smakligt, svarade den unge mannen. En rätt med honung och friska frukter hade passat mycket bättre och då hade du säkerligen hittat det du sökte.

Leende sträckte ynglingen fram en hjälpande hand.

I det ögonblicket upphörde vandrarens hunger och ständiga sökande efter ännu mer.

Det första steget vidare

Det brukar bli bra när det är roligt

Inom den kreativa berättarkonsten används konstnärliga uttrycksätt för att stärka läsaren och därigenom uppmuntra till läsning. Förhållningssättet kommer från en berättande profession, där böcker och bilder är verktyg för att locka fram motivation.

För att skapa en kreativ berättande miljö är lyhördhet och samarbete med målgruppen mycket väsentligt. Det innebär att jag arbetar med deltagarna, inte för dem.

Motivationens drivkraft

Läslust är en kraft inifrån, bortom rätt eller fel. Om läslusten saknas förmedlar varken böcker eller bilder något som helst budskap, men när kraften släpps fri uppstår en längtan efter mer. Att läsa tillsammans blir en lycklig stund för att vi känner tillhörighet. Frågan är: Behöver vi lära oss läsa på samma sätt vi alltid gjort – och behöver vi läsa på det sätt vi alltid läst?

Utveckling tillsammans

I filosoferandet kring rätt eller fel sätt att läsa behövs ett utrymme för läsning bortom begränsande föreställningsvärldar. Det kan vara utmanande att sitta bredvid och betrakta hur ett läsande tar form, speciellt när det finns en inlärd mall att utgå ifrån. Beroende på vilken profession vi är skolade i har vi lärt oss olika mallar för läsande. Sammanför vi kunskap från olika världar kan de begränsningar vi upplever lösas upp av andras erfarenheter och perspektiv.

För att utveckla ett samarbete, eller den egna verksamheten, kan vi använda oss av ett arbetssätt från projektets kreativa process. Första steget är att inventera vilka personliga plattformar ett team erbjuder. När kunskapen växer om personerna och deras individuella kapacitet får vi möjlighet att använda resurserna klokt. Intentioner och mål uppnås betydligt lättare om rätt person befinner sig på rätt plats.

Att veckla ut mer inåt

I vår naturliga hunger efter utveckling har mänskligheten gjort betydande avtryck och uppfunnit fantastiska saker. Det ständiga behovet av utveckling har dessvärre bidragit till nutidens jakt på ännu mer. När vi i sökandet efter bevis på utveckling börjar mäta, sortera och kontrollera är det lätt hänt att missa fördjupning och förfining av den verksamhet som redan pågår. En hållbar utveckling innebär inte alltid ännu mer.

Om utvärdering och bedömning sker endast utifrån mätbara resultat uppstår funderingar på om det är möjligt att sätta en måttstock på individuella läsupplevelser.

Ny teknik har fått läsandet att ta en helt annan form än det hade för bara några år sedan. Vad som däremot inte förändrats är vårt behov av sammanhang och bekräftelse. Det vi kallar för motivation, livskraft eller läslust börjar inuti varje människa för att sedan sprida sig utåt. Det gäller i stort och smått, från ett litet barns första läsupplevelse till samarbetet inom verksamheter och större organisationer.

Kanske är modet och kunskapen att göra resan inåt ännu i sin linda, men intresset och insikterna ökar. Den inre motivationen har stor betydelse för att vi ska kunna känna och bibehålla vår nyfikenhet och arbetsglädje.

Börja där vi står

Efter en storm, när tallar och granar ligger omkullblåsta, är det ofta björken som står kvar. Trädets böjliga stam anpassar sig efter yttre omständigheter och rötternas djupa förankring skapar stabilitet. En björk blir med tiden ett stort vackert träd och ett naturligt habitat för djur och insekter.

En värld i utveckling behöver följsamma förankrade verksamheter. Om vi ser med nya ögon på ett arbete som pågått under en längre period, kan vi spara mycket tid och resurser. För den som vill gå på djupet, utan att förlora höjden, finns en slumrande kreativ arena redo att beträdas.

Nya samarbetspartner

Inom projektet uppstod flera situationer där samarbete öppnade vägen för nya förhållningssätt. Målgruppernas reflektioner skapade ett aktivt lärande och vi fick söka lösningar i oväntade situationer. Nyckeln till den kreativa processen är en vilja att utforska tillsammans.

Grunden för ett gott och utvecklande samarbete är en tydlig individuell intention och ett väl formulerat mål. Det en stor fördel om formuleringen av intentionen sker i kommunikation med samarbetspartnern. Även inom en verksamhet som pågått under en längre tid kan någon med en annan profession ha andra perspektiv och ge värdefull information.

När den individuella intentionen och målet är tydliga börjar arbetet med att formulera en gemensam intention och mål. Inför genomförandet görs en plan med hänsyn till deltagare, resurser, önsknings och behov.

Rotraut Susanne Berners

Winter- Wimmelbuch

 GERSTENBERG

Börja gärna med att fundera på följande frågeställningar:

Vilka målgrupper finns i bibliotekets närsamhälle?

Hur kan du få veta mera om dem?

Vilka professioner kan samarbeta kring de olika målgrupperna?

Vad kan ni lära av varandra i de olika delarna av samarbetet?

Hur kan biblioteket i mötet med nya målgrupper visa att verksamheten också finns utanför husets väggar?

Vilka förutsättningar finns och hur kan du utveckla ditt arbetssätt?

Hur kommer ditt lärande och dina nya insikter hela biblioteksverksamheten till del?

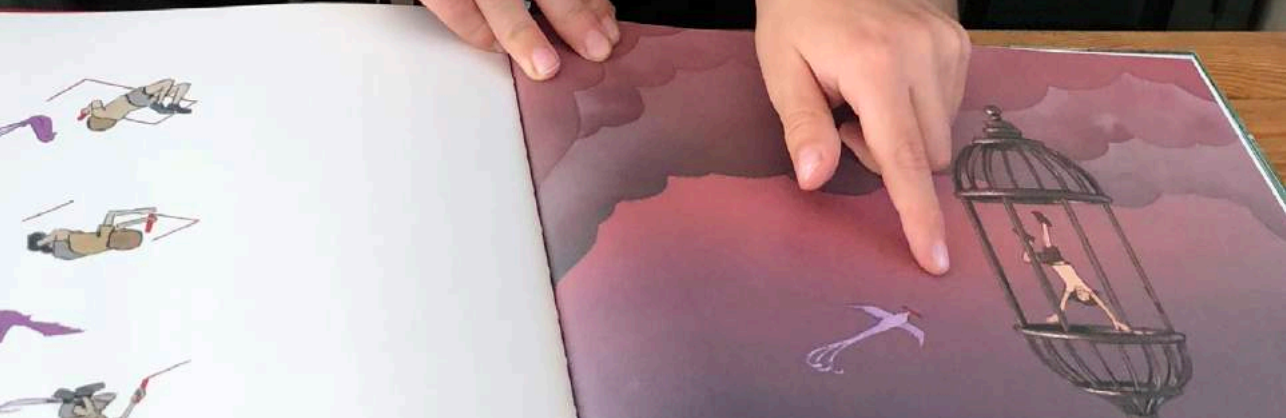
**En professions ramar
visar riktning och möjlighet,
inte begränsning**

MAKE

IHG's
Equipment
Bookstore

**Skrattet och glädjen
oss emellan behöver
inga bokstäver,
tack och lov**

Berättelsen om ett projekt

Intentionen med berättelsen är att inspirera till andra arbetsätt eller att åtminstone få kittla nyfikenheten hos dig som delar min passion för bilder, böcker och berättande.

Kreativ berättarkonst är kanalen till andra världar där allt är möjligt. Tar vi den möjligheten till oss har vi dessutom en chans att utveckla och förfina vår profession.

Att läsa bokstaven röd är en kärleksförklaring till varje människas unika perspektiv. Den är också en hyllning till kreativ gemenskap där fred mellan människor uppstår.

Välkommen in i en annan värld!

En varaktig
upplevelse

Allt är
möjligt

